

Torsdagen den 23 April 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 22 dennes.

Upplästes till justering Kammarens protokoll för den 13 dennes; hvarefter anmälde sig och anförde:

Herr Wallenberg: Då jag af Kammarens sekreterare erhöll underrättelse, att Kammarens protokoll för den 13 innevarande månad i dag skulle komma att inför Kammaren justeras, skyndade jag att för Herr Chefen för Finans-departementet anmäla, att jag vid denna justering ämnade framställa anmärkning mot Herr Statsrådet *Warns* den 13 i denna månad här i Kammaren afgifna yttrande; åsyftande jag dermed att han måtte komma i tillfälle att i sagda yttrande vidtaga de rättelser han kunde finna lämpliga. Med tillfredsställelse ser jag nu, att Herr Finansministern behagat komma tillstädes och jag skall derföre afgifva de erinringar, hvartill jag funnit mig af hans yttrande föranledd.

Vid den öfverläggning, som här egde rum den 13 innevarande April, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående förändrad lagstiftning för de enskilda bankerna, hvilken då var föredragen och skulle till Utskott remitteras, tillät jag mig, med anledning af innehållet af § 1 uti det nådiga förslaget, som innebar, att *obegränsade bankoktrojer* skulle kunna medgifvas, exempelvis framhålla, såsom motsats till det föreslagna, att det icke lyckats bolaget Stockholms enskilda bank erhålla nådigt bifall på dess underdåniga ansökan om fyra månaders förlängning af bankoktrojen från 1 September till samma års slut i syfte att bankoktrojen skulle omfatta hela kalenderår i likhet med boksluten.

Häremot behagade Herr Chefen för Finans-departementet, enligt hvad jag inhämtat af tvänne på stenografiskt sätt vid tillfället här förda protokoll, gemäla: "Talaren nämnde ett speciellt exempel i detta afseende. Ehuru det icke för mig är lämpligt att ingå på hvad

som passerat, kan jag dock säga så mycket, att då man 7 å 8 år på förhand begärt en sak och två gånger derpå fått afslag, så måste man finna sig uti om framställningen icke röner särdeles mycket afseende“.

Då jag ånyo fick ordet sade jag mig skola till den frågan återkomma, naturligtvis emedan man hvarken kan eller bör, utan att vara försedd med nödig bevisning, bestrida en uppgift, lemnad från ministerbanken åt Kammaren.

Med denna fråga förhåller det sig sålunda: bolaget Stockholms enskilda bank erhöll tio års bankoktroj, räknadt från den 1 September 1856. De förberedande anordningarne, hvaribland lokals anskaffande m. m., gjorde omöjligt att öppna banken förr än den 15 Oktober 1856. Rörelsens ringa omfattning under de första månaderna för- anledde bolaget besluta, att första bokslutet skulle avslutas den 31 December 1857. År 1864 den 13 September erhöll bolaget genom Kongl. Maj:ts nådiga resolution förlängd oktroj på ytterligare tio år, räknade från den 1 September 1866. År 1868 den 2 Maj ingick bolaget med underdånig ansökning om fyra månaders förlängning af bankens då gällande oktroj, och Kongl. Maj:ts nådiga resolution är meddelad den 22 Maj 1868. År 1869 den 19 Juni ingick bolaget med förnyad underdånig ansökan om fyra månaders förlängning af bankens då löpande oktroj. Utom önskan att bringa reda och ordning i ett förhållande, som kan föranleda försök till utbrytning för en enda del- egares lott å den dato då oktrojen tilländagår, tillåter jag mig ur bo- lagets underdåniga ansökan om fyra månaders förlängning af bank- oktrojen anföra följande:

“att § 36 af bolagsordningen bestämmer att räkenskaperna skola vid kalenderår avslutas“;

“att det första bokslutet uppgjordes den 31 December 1857, och att således bankens tionde bokslut uppgjordes den 31 December 1866“;

“att det är af framstående vigt att oktrojen omfattar hela års bokslut“;

“att således, om allt går väl, bankens tjugonde bokslut kommer att avslutas den 31 December 1876“;

“att Eders Kongl. Maj:t redan beviljat tvänne bankoktrojer för Gotlands enskilda bank och Bohus läns enskilda bank att tilländagå den 31 December 1878, hvilken tidpunkt är aflägsnare än den 31 December 1876“;

“att Eders Kongl. Maj:t, som anbefallt att alla enskilda bankers bokslut skola omfatta hela kalenderår och tillika i senare oktrojer förordnat om deras beräkande icke från datum af Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut utan från tiden från bankernas öppnande, jemväl torde framgent komma att så ordna de nådiga oktrojerna, som be- begränsa bankbolagens verksamhet, att desamma i allmänhet till und- vikande af förvecklingar beräknas efter kalenderår“.

På dessa med flera anförda skäl anhöll bolaget den 19 Juni 1869 i djupaste underdånighet: “om fyra månaders förlängning å Stock- holms enskilda banks nu löpande oktroj från den 1 September till

och med den 31 December 1876, på sätt och under de vilkor Eders Kongl. Maj:t i öfrigt täckes bestämma“.

Härpå täcktes Kongl. Maj:t den 23 Juli 1869 nådigst resolvera: “beträffande bankstyrelsens anhållan om förlängning af bankens oktroj med fyra månader från den 1 September 1876, så vill Kongl. Maj:t på *förnyad framställning*, närmare den tid som för den sökta oktroj-förlängningens trädande i verket äsyftas, hvartill ännu mer än 7 år återstå, *taga denna anhållan i nådigt öfvervägande*“.

Med anledning af denna *uppskojsresolution* ingick bolaget den 13 Oktober 1870 med underdånig ansökan om fyra månaders förlängning af bankens då varande oktroj, hvilken ansökan ännu är på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

Alla de data, jag här tillåtit mig uppgifva, äro hemtade från Finans-departementets registratur. Af det anförda synes, att Kongl. Maj:t år 1869 förklarar sig vilja närmare den tid, då den sökta oktrojen skulle taga sin början, taga frågan i förnyadt öfvervägande, äfvensom att denna nådiga förklaring blifvit afgifven i ordalag, som innefatta icke blott ett medgifvande utan till och med en inbjudning att inkomma med ny underdånig ansökning närmare den nuvarande oktrojtidsens slut. Detta kan icke, såsom Herr Finansministern gjort, kallas *afslag*. Bolaget har icke ingifvit mer än *en* underdånig ansökning, den af den 13 Oktober 1870, sedan Herr Statsrådet Wærn kommit till makten, och endast densammans föredragning är af hans godtfinnande beroende. Det borde icke kunna förebrås bolaget att det i god tid sökt skydda sig mot olägenheter. Banklagen bjuder för öfrigt, att ansökan om förlängd oktroj skall ingifvas minst aderton månader förut. Af hvad jag haft äran anföra torde framgå, att det icke nu är, såsom Herr Chefen för Finans-departementet uppgifvit, fråga om en ansökning, som ingifvits 7 å 8 år före bankoktrojens tilländalöpande, utan det är en underdånig ansökan, om fyra månaders förlängning, som i tre och ett halft år väntat på nådigt bifall. Flertalet af de enskilda bankerna hafva redan nådigst erhållit sina bankoktrojer bestämde i öfverensstämmelse med kalenderår, och jag tror mig veta att det fåtal, som ännu icke gjort framställning om dylik reglering, endast afvaktar hvad som kan komma att beslutas med afseende på i fråga varande ansökan.

Herr Chefen för Finans-departementet har behagat yttra, att bankbolagets ansökan *två* gånger blifvit afslagen, det är efter hvad jag nu visat icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet.

Af det anförda behagade Herr Talmannen finna, att Herr Statsrådet Wærn i sitt anförande den 13 April lemnat uppgifter, som icke äro exakta. Detta förhållande är så mycket betänkligare, som slutsatsen ligger nära till hands, att uppgifterna kunna vara så uppställda för att bemantla en brist på den oveld, som väl icke borde saknas hos en Konungens rådgifvare.

Jag anhåller att Banko- och Lag-Utskottet behagade vid behandlingen af § 1 i den Kongl. propositionen taga detta mitt yttrande i öfvervägande.

Herr Statsrådet Wærn: Jag är af 90 § Regeringsformen för-

hindrad att ingå i svaromål å den förre talarens anförande, och måste därför afstå från ordet under bestridande af alla hans konklusioner.

Sedan proposition på godkännande af det upplästa protokollet härefter blifvit gjord och med ja besvarad; hemställde Herr Grefven och Talmannen, huruvida Kammaren tillåte, att Herr *Wallenbergs* nu afgifna anförande finge öfverlemnas till Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet; hvilket bifölls.

Herr Ribbing anförde skriftligen: Fyra år hafva snart förflutit, sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes låta genom sakkunnige män företaga en revision af gällande stadga för rikets elementarläroverk och de särskilda tid efter annan meddelade föreskrifter, som blifvit utgifna rörande hennes tillämpning. För hvar och en är väl bekant hvad som uppå ofvannämnda skrifvelse följde.

Ett år är äfven snart tilländagånget, sedan Riksdagen afgaf sitt svar å Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet. Detta svar innehöll ett obetingadt godkännande af 11 utaf de 27 punkter, uti hvilka den Kongl. propositionen behandlade detta viktiga ärende, hvaremot uti 7 punkter Riksdagens båda Kamrar enade sig om ifrån den Kongl. propositionen något afvikande meningar, men fattade uti de 9 återstående olika beslut.

Den främst verkande orsaken till Riksdagens ofvannämnda skrifvelse var, såsom det i densamma heter, "att en i alla samhällsklasser rådande oro beträffande ändamålsenligheten af den plan, efter hvilken rikets elementarläroverk äro inrättade, icke kunnat bringas till lugn, och att denna oro ej torde sakna all befogenhet." Man torde med skäl kunna säga, att denna oro föranleddes af föreställningen om öfveransträngning under studietiden, dels till följd af mångläseri och dels till följd af ansträngande, vidtomfattande fordringar uti den så kallade maturitetsexamen i allt, synnerligen de skriftliga profven.

Det var därför med tillfredsställelse alla föräldrar och målsmän erforo de förslag om lindringar i flera afseenden, hvilka efter den utredning, som de 1870 tillsatte komiterade gifvit, såväl Kongl. Maj:t i sin proposition uttalade såsom lämpliga, som ock Riksdagen för sin del dels godkände dels ytterligare tillade.

Det är om dessa förslag samt deras tillämpning, som jag anhåller att få yttra några ord samt om desamma till herr Chefen för Ekklesiastik-departementet få framställa några spörsmål.

De lindringar, som Kongl. Maj:t föreslagit och Riksdagen för sin del godkänt, äro:

1:o angående skriftliga hemarbeten,
att antalet af hemskrifningar minskas, i sammanhang hvarmed skrifprofven i afgangsexamen göras färre;

att månads- och veckostilarne utföras en eller ett par gånger

i terminen å lärorummet, med befrielse från skolgång den öfriga delen af dagen för den skrifvande klassen.

2:o angående fordringarne i de skriftliga profven vid afgangsexamen för dem som läsa klassiska språk,

att, med bibehållande af uppsats på modersmålet och översättning från svenska till latin i stället för översättning från svenska till franska eller tyska och ett matematiskt arbete, behandlande 2 *geometriska* och 2 *algebraiska* problem eller teorem, fordringen inskränkes till en översättning till franska, eller af dem, som ej läst grekiska, lösning af ett par matematiska uppgifter.

3:o angående fordringarne för dem, som ej läsa klassiska språk, att, med bibehållande af en uppsats på modersmålet, i stället för översättningar till två af de främmande språken och ett matematiskt arbete, behandlande 2 *geometriska* och 2 *algebraiska* problem eller teorem, samt ett mekaniskt eller fysikaliskt arbete, fordringen inskränkes till ett matematiskt-fysikaliskt arbete och en översättning till engelska eller tyska, dock att detta senare anses ej nödvändigt behöfva ingå.

Slutligen finnes äfven af Herr Departementschefen uti bilagan till den Kongl. propositionen föreslaget och af Risdagen lemnad utan anmärkning,

att vid de skriftliga slutprofvens afläggande icke allenast ordbok får användas, såsom hittills, utan äfven *grammatik*.

Utom dessa af Herr Departementschefen föreslagna och af Riksdagen godkända lindringar har Riksdagen för sin del hemställt, att översättningsprofvet från svenska till latin, för hvars fullgörande för närvarande af lärjunge erfordras ett skriftligt hemarbete hvarje vecka. utbyttes mot en översättning från latin till svenska, och detta emedan Riksdagen anser: "att den stora vikt, som ännu alltjemt lägges på latinskrifningen, strider mot elementarundervisningens sanna fördel, då det ej torde längre kunna förnekas, att latinets ställning till följd af förändrade förhållanden är en helt annan än i äldre tider."

Med spänd väntan hafva föräldrar och målsmän motsett hvad som i tillämpliga delar skulle kunnat till det vid alla rikets elementarläroverk under Fredagen den 17:de uti innevarande månad utsatta skrifningsprofvet, som pågått i runda fyra dagar, inskränkas, såsom angående latinskrifningsprofvens förändring till översättning från latin till svenska, minskning af antalet af översättningar i de lefvande språken och af de matematiskt-fysikaliska uppgifterna samt rättigheten att utom ordboken äfven få medtaga *grammatik*.

Uti intet af dessa fall har emellertid till den nu senast afslutade skrifningen något påbud angående lindring skett; oro har åter uppstått. ovisshetens oro; man frågar sig emellan: *Har Herr Departementschefen icke till Kongl. Maj:ts stadfästelse i underdånighet annämt, eller, om så skett, när kan Kongl. Maj:ts nådiga beslut väntas angående de förebådade lindringarne för den studerande ungdomen vid rikets elementarläroverk? Och hvilka åtgärder kunna från Herr Departementschefen förväntas med anledning af Riksdagens uttalade mening angående ändring af det latinska stilprofvet i maturitetsexamen?* Detta är ett af de spörs-

mål, som jag härmed anhåller att få ställa till Herr Chefen för Ecklesiastik-Departementet.

Uti en annan lika vigtig del af elementarläroverksstadgan har Kongl. Maj:t gjort framställning till förra Riksdagen, men dess Kamrar fattat olika beslut, och denna är om latin- och reallinernas kurser.

Kongl. Maj:ts proposition lyder:

Latinlinien 9-årig

Reallinien 8-årig.

Första Kammaren uttalade sin mening vara, att reallinien borde göras dels 9-årig, dels 7-årig, och framgick af diskussionen derom, att de ynglingar, som önskade inträda vid universitet eller Teknologiska institutet, borde hafva genomgått den 9-åriga kursen, hvar emot de som sökte inträde i öfriga tillämpningsskolor, hvaribland äfven krigsskolan, kunde erhålla detta efter genomgång af den 7-åriga kursen.

Andra Kammaren lemnade Kongl. Maj:ts förslag utan anmärkning.

Uti bilagan till Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag afgifna nådiga proposition angående ny anordning af rikets elementarläroverk befinnes Herr Departementschefen hafva ansett sig icke böra frågå sin åsigt angående den reala liniens ordnande i 8 klasser, men säger derjemte, "att den förändrade anordningen af elementarläroverken, angående föreslagen normalstat för lärarne, icke är afsedd att i sin helhet genast träda i verket. Utan rubbning af läroverkens jemna verksamhet kan den endast efterhand genomföras, i den mån undervisningen klass för klass ordnas efter de nya grunderna. Intill dess den nya anordningen hunnit fullständigt genomföras, hvartill kan beräknas en tid af 6 å 7 år, bör för hvarje år uppgöras förslag angående de kostnader, som den nämnda planens tillämpning under det följande kräfver utöfver förut anslagna medel."

Af detta anförande ville det synas, som alla elementarläroverkens abiturienter på den reala linien måste intill ofvannämnda tidpunkt eller i ännu 6 å 7 år för maturitetsexamens afläggande genomgå den nuvarande 9-åriga kursen.

Om ock full visshet, när eller hvilket år indragning af den nuvarande högsta realklassen kommer att ega rum, redan nu ej kan anses nödvändig för afgang till andra tillämpningsskolor, så är det dock mycket viktigt att härom erhålla snar och bestämd kännedom rörande inträdet till krigsskolan. Skälet härtill torde lätt inses, då man besinnar, att ynglingar före inträdet till nämnda skola redan under vistelsen vid elementarläroverket bort vid det vapen, der de ämna jngå, söka anställning såsom volontärer och derjemte hafva med approbation fullgjort ett rekryt- och ett regementsmöte, hvartill tid för kavalleristen erfordras under 2:ne på hvarandra följande år.

Då sålunda ibland föräldrar och målsmän, hvars söner och myndlingar välja militäryrket till sin lefnadsbana, denna fråga allt mera under nu rådande förhållanden tränger sig fram, så vågar jag härom äfven till Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet framställa det spörsmål:

När kan realskolans lärokurs komma att förminskas från 9 till 8-årig eller till dels 9-årig och dels 7-årig i öfverensstämmelse med Första Kammarens vid sistlidne riksdag fattade beslut i frågan?

Herr Bergstedt: Jag tror, att hvarje vän af den högre undervisningen i vårt land har skäl att vara den föregående talaren tacksam derför, att han bragt på tal några stora och viktiga frågor i afseende på undervisningen vid våra elementarläroverk, hvilka ännu äro sväfvande; men då Herr Ecklesiastikministern nu icke är närvarande och kan besvara de framställda frågorna, så vill jag för min del uppskjuta att i afseende på dessa frågor uttala några åsikter, till dess herr Ecklesiastikministerns tid medgifver honom att här vara tillstädes. Emellertid anhåller jag att få tacka den föregående talaren för det han genom dessa spörsmål upptagit några viktiga frågor, och uttrycker jag på samma gång den förhoppning, att Kammarens ledamöter ville egna sin uppmärksamhet på dessa saker för att vid det tillfälle, då frågorna komma att besvaras, åstadkomma en ämnet utredande diskussion.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 22 dennes bordlagda nådiga propositioner:

- 1:o angående Postverkets utgiftsstater för år 1875; och
- 2:o angående Telegrafverkets utgiftsstater för år 1875.

Jemlikt Kammarens förut fattade beslut, företogs nu till afgörande Stats-Utskottets den 18 och 20 dennes bordlagda utlåtande

N:o 20 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Herr Rydin anmälde sig och yttrade: I afseende på föredragningssättet anhåller jag att få framställa det förslag, att punkterna 66, 67 och 68, som angå elementarläroverken, måtte föredragas näst före punkten 59, som handlar om dyrtidstillägg åt universitetens lärare och tjenstemän, äfvensom att af punkten 59 mom. b måtte föredragas före mom. a.

Efter förmälan, att hr *Rydin* hade föreslagit, att det nu föredragna utlåtandet skulle punktvis genomgås, med iakttagande deraf, att 66:te, 67:de och 68:de punkterna förekomme näst efter den 58:de punkten, samt att mom. b i 59:de punkten föredroges före mom. a i samma punkt; hemställde Hr Grefven och Talmannen, huruvida Kammarerna behagade härtill lemna bifall.

Svarades ja.

1:sta och 13:de punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Herr Rydén: Jemte det jag tillstyrker bifall till den begärda anslagsförhöjningen, tillåter jag mig vördsamt uttala den förhoppning, att Herr Ecklesiastikministern må vara betänkt derpå, att den hittills varande proportionen mellan arvoden åt extra lärare och yngste adjunkter vid elementarläroverken icke måtte rubbas.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

15:de punkten.

Herr Rydén: Utan att göra något bestämdt yrkande, tillåter jag mig endast anhålla att få till protokollet vid denna punkt antecknad detsamma som jag yttrade vid näst föregående punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

16:de punkten.

Bifölls.

17:de punkten.

Lades till handlingarne.

18:de—23:dje punkterna.

Biföllos.

24:de punkten.

Herr von Koch: Ehuru jag icke har något emot, utan tvärtom önskar bifall till denna punkt, kan jag likväl icke underlåta att erinra, att Stats-Utskottet i denna frångått en grundsats, som Utskottet i allmänhet följt vid denna riksdag, att nemligen icke bevilja ett anslag utan att någon af Konungens rådgifvare accepterar detsamma och dermed åtager sig ansvaret att tillse, att debet och kredit i budgeten gå i hop. Denna grundsats har jag, för min enskilda del, städse tillämpat efter införandet af vårt nya statskick och anser densamma under nuvarande, temligen spända förhållande mellan statsmakterna så mycket mera nödvändig att följa, som ett anslag kan vara ganska nyttigt och nödvändigt, men likväl mindre nödvändigt än ett annat. Ehuru Herr Ecklesiastikministern icke är här närvarande, önskar jag likväl, då jag ser andra af Konungens rådgifvare sitta på ministerbänken, få veta, huruvida detta anslag af Regeringen accepteras.

Herr Statsrådet, Friherre Ahlströmer: Det är temligen naturligt, att från Kongl. Maj:ts Regerings sida något annat än ett godkännande af Stats-Utskottets förslag icke kan ifrågakomma; men jag anser mig likväl böra nämna, att i händelse den föreslagna anslags-

förhöjningen skulle anses vara förenad med det *vilkor*, att folkskoleinspektörerne skola odeladt egna sig åt denna sin tjänst, utan att dermed få förena någon annan, så kan detta vilkor icke genast uppfyllas. Jag föreställer mig emellertid, att detta icke blifvit uppstådt såsom något vilkor, utan endast som en *antydning* om hvad önskligt skulle vara i detta hänseende.

Herr von Koch: Sedan nu en af Konungens rådgifvare förklarar sig icke hafva något att erinra emot bifall till punkten, så yrkar äfven jag, under åberopande af min nyss uttalade åsigt, bifall till densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

25:te punkten.

Bifölls.

26:te punkten.

Mom. a.

Grefve af Ugglas: Jag anser mig böra för Kammaren tillkännagifva, att jag inom Utskottet icke kunnat godkänna det slut, hvar till Utskottet kommit. För att deducera skälen härtill ber jag få i minnet återföra hvad som i denna fråga förut försiggått. I propositionen till 1871 års Riksdag hemställde Kongl. Maj:t, att hvarje ordinarie, examinerad folkskolelärare skulle efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring erhålla löneförhöjning med 100 R:dr, dertill staten skulle bidraga med högst 50 R:dr, mot förbindelse för skoldistriktet att tillskjuta den andra hälften. Minimilönerna skulle således härigenom under de af Kongl. Maj:t föreslagna vilkor höjas från 400 till 500 R:dr. Detta förslag mötte emellertid åtskilligt motstånd inom såväl Stats-Utskottet som Riksdagen, och slutet derpå blef, att Kongl. Maj:ts nämnda proposition icke bifölls i vidsträcktare mån, än att sådan löneförhöjning lemnades först efter 10 års tjänstgöring och under vilkor, att undervisningstiden, der skoldistriktet sådant önskade, skulle utsträckas till 10 månader om året. Vid sistlidet års riksdag föreslog Kongl. Maj:t, att detta vilkor angående läsetidens utsträckning till 10 månader om året skulle upphöra, och att läsetiden således skulle kunna inskränkas till 8 månader, såsom förut; men derjemte hemställde några enskilda motionärer, att 500 R:dr måtte anses såsom normallön, och att en förhöjning med 100 R:dr, hvarigenom lönen skulle uppgå till 600 R:dr, deraf staten skulle bestå hälften och kommunen andra hälften, skulle tillfalla hvarje examinerad folkskolelärare, som oförvitligt tjänstgjort under 5 år, räknadt från början af året näst efter det, då han tjänsten tillträd. Stats-Utskottet omfattade den af motionärerne väckta frågan och hemställde i 12 punkten mom. b af sitt utlåtande N:o 10 angående åttonde hufvudtiteln, att för hvarje examinerad och, i den ordning 6 § 3 mom. i Kongl.

stadgan angående folkundervisningen i riket, såsom denna paragraf lyder i Kongl. kungörelsen den 29 September 1853, föreskrifver, vid folkskola tillsatt ordinarie lärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort i 5 år, räknadt från början af året näst efter det, då han eller hon sådan tjenst tillträd, skulle den årliga lönen, derest densamma icke uppginge till 600 R:dr, utom husrum, vedbrand och kofoder, till detta belopp höjas. Riksdagen fann emellertid detta språng väl häftigt och betänkandet återremitterades från begge Kamrarne, hvarefter Stats-Utskottet i ett senare betänkande, N:o 64, föreslog en sådan ändring, att för hvarje examinerad och i den ordning 6 § 3 mom. i Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket, såsom denna paragraf lyder i Kongl. kungörelsen den 29 September 1853, föreskrifver, vid folkskola tillsatt ordinarie lärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort i 5 år, räknadt från början af året näst efter det, då han eller hon tillträd lön till ett belopp af 500 R:dr, skulle den årliga lönen, derest densamma icke uppgår till 600 R:dr utom husrum, vedbrand och kofoder, till detta belopp höjas, hvilken hemställan också af Riksdagen bifölls. Således gjordes genom förra Riksdagens beslut till vilkor för att erhålla denna förhöjning till 600 R:dr, att en lärare skulle i 5 år innehaft lön af 500 R:dr, hvilket hädanefter skulle blifva det normala. Det förslag, som Stats-Utskottet nu framställt, öfverensstämmer nästan till alla delar med den hemställan Utskottet gjorde i sitt första betänkande vid förra riksdagen, ty enda skillnaden är den, att då Stats-Utskottet förra riksdagen föreslog den bestämmelse, att löneförhöjningen skulle få tillträdas från och med början af femte året näst efter det då han tjensten tillträd, finnes deremot i detta förslag någon sådan bestämmelse icke utsatt, hvarjemte här icke heller föreskrifves, att husrum, vedbrand och kofoder icke skola inberäknas i lönen. Då Riksdagen således helt nyligen underkänt ett detta liknande förslag och redan fattat ett beslut, som för den närmaste framtiden reglerar folkskolelärarnes löner, så har jag för min del icke ansett det vara lämpligt, att Stats-Utskottet efter endast ett års förlopp skulle ånyo framkomma med ett dylikt förslag.

Dessutom har jag äfven en annan betänklighet mot att så hastigt uppjaga dessa löner. Redan vid denna riksdag har det talats om, att 600 R:dr vore ett belopp, hvarmed en folkskolelärare svårligen kunde vara nöjd, hvarförutom en och annan ledamot af Stats-Utskottet under diskussionen framhöll, att lönerna väl borde höjas till 900 eller 1,000 R:dr. Min innerliga öfvertygelse är den, att om Stats-Utskottets förslag bifalles och man således ser, att det går an att så hastigt förändra en föregående Riksdags beslut, så kommer en enskild motionär vid nästa riksdag och föreslår, att *minimilönen* skall blifva åtminstone 600 R:dr för att sedermera efter vissa års tjenstgöring förhöjas. Fortgår man på den banan några år, blir den andel af lönen, som församlingen skall utgifva, så betydlig, att församlingen finner detta belopp för mycket betungande, hvaraf följderna blifva en agitation att söka komma ifrån de stora bidragen antingen derigenom, att man nedsätter lönen till ett mindre belopp, eller derigenom, att staten åtager sig hela kostnaden. Då jag för min del

är rädd för denna gång af frågan samt för öfrigt anser, att det bör finnas någon stadga i Riksdagens beslut, så anhåller jag om afslag å hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit.

Grefve Beck-Friis: Hvar och en, som tagit del af detta betänkande, finner, att den ändring, som deri föreslås, inskränker sig dertill, att då det för närvarande är föreskrifvet, att en skollärare, för att kunna erhålla 600 R:dr lön, i fem år skall hafva uppburit 500 R:dr lön, så skulle nu detta vilkor upphöra. Man har nemligen ansett det vara olämpligt, att en skollärare, som i många år haft t. ex. 450 R:dr lön, icke skulle kunna komma till den högre lönen af 600 R:dr. så vidt han icke i fem år befunnit sig i den lönegrad, som åtnjuter 500 R:dr, då deremot en folkskolelärare, som genast i början af sin verksamhet erhållit 500 R:dr lön, redan efter endast 5 års tjänst skulle erhålla 600 R:dr. Man har, som sagdt, trott denna gradpassering icke vara precis riktig, och för min del tycker jag dessutom att en lön af 600 R:dr för en folkskolelärare, i betraktande af hans maktpåliggande värf, är ytterst medelmåttig, hvarför jag också för min del icke skulle haft något att erinra, om lönen bestämts till högre belopp. Det förvånar mig verkligen, att, då ingen reservation finnes fogad vid betänkandet och, efter hvad jag kan påminna mig, inom Utskottet ingen röst höjdes mot förslaget, en ledamot af Stats-Utskottet nu uppträdt mot detta Utskottets förslag, för hvilket dock alla billighetsskäl tala, hvarför jag också anhåller att få yrka bifall till detsamma.

Grefve af Ugglas: Den siste talaren fäste sig vid, att någon reservation mot denna punkt icke blifvit af mig afgifven. Jag torde dock få återkalla i hans minne, att hvad jag nu yttrat i Kammaren, uttalade jag äfven inom Utskottet, äfvensom att jag, sedan Utskottet fattat sitt beslut, förklarade mig icke kunna godkänna det förslag till utlåtande, som Utskottet afgifvit. I öfrigt tackar jag honom, emedan han bestyrkt den uppfattning jag nyss uttalat, att det nu vore frågan om precis samma sak, som redan varit föremål för Riksdagens bedömande sistlidna år, nemligen huruvida denna högre lön skulle tillkomma hvar och en folkskolelärare, som tjänstgjort i fem år, eller om det vilkor skulle för erhållandet af den högre lönen uppställas, att han förut i 5 år åtnjutit 500 R:drs lön. Förra Riksdagens beslut affattades i enlighet med Stats-Utskottets af mig nyss anförda betänkande N:o 64, som afgafs efter det begge Kamrarne förklarat sig icke kunna godkänna Stats-Utskottets först afgifna utlåtande, men det oakadt har Stats-Utskottet nu afgifvit förslag i enlighet med sistnämnda utlåtande.

Då detta förslag för öfrigt, såsom jag i mitt förra yttrande antydde, är ofullständigare än Stats-Utskottets vid förra riksdagen afgifna, men då förkastade förslag, i det nemligen bestämmelse här saknas, dels huruvida den högre lönen skall tillträdas fem år från den tid läraren börjat tjänstgöringen eller från och med början af det år, som infaller fem år näst efter det då han tillträdt tjänsten, dels äfven

huruvida husrum, vedbrand och kofoder skola inberäknas i denna lön af 600 R:dr, eller icke, så fortsätter jag mitt yrkande om afslag.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: De ofullständigheter, som Grefve af Ugglas uppgifvit, anser jag icke utgöra något hinder för bifall till detta förslag, emedan, om det bifalles, aflöningarne naturligtvis komma att utgå efter samma grunder, som förut äro bestämda.

Hvad saken i öfrigt beträffar, har såväl Utskottet som den näst siste talaren därför anfört så många billighetsskäl, att jag vågar instämma i det gjorda yrkandet om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carlson: Jag har endast några få ord att tillägga till försvar för Utskottets hemställan. Då vid denna riksdag så många förbättringar i lönevilkoren för embetsmän blifvit beslutade, kunde man väl icke gerna vänta, att den enda framställning, som blifvit gjord angående förbättring af folkskolelärares lönevilkor, skulle af Utskottet afslås. Denna förbättring är, såsom jag tror, icke betydlig, men den äsyftar dock att utjemna en obillighet och bereda en lättnad just åt dem, på hvilka en af de tyngsta bördor falla. Vid detta förhållande och då så många andra beslut, hvilka förliden Riksdag fattade, blifvit af denna Riksdag ändrade, tror jag det för min del vara skäl att bifalla Stats-Utskottets förslag, som, efter mitt förmenande, verkligen icke medför så stora svårigheter i tillämpningen, som den näst siste talaren syntes föreställa sig. Jag vill för öfrigt erinra, att det finnes embetsverk, hvilkas stater af förra Riksdagen reglerades, men hvilka vid denna riksdag erhållit lönetillskott.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre Sprengtporten: För min del är jag af samma åsigt som Grefve af Ugglas och tror således, att några skäl icke förefinnas att göra ändring i det beslut Riksdagen förlidet år fattat, isynnerhet som det i frågan om folkskolelärares aflöning icke bör förbises, att folkskoleläraarne ofta, särdeles i de mindre församlingarne, jemväl åtnjuta lön såsom klockare eller orgelnister, hvilket föranleder en icke så oväsentlig förbättring i deras vilkor.

Jag anhåller således att få förena mig med Grefve af Ugglas i hans yrkande om afslag å denna punkt.

Herr Brun: I motsats mot den siste talaren får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag. Af de förslag, Utskottet under denna hufvudtitel framlagt, finner jag det förevarande vara bland dem som äro mest förtjenta af bifall. Hufvudskälet anser jag vara, att om man vill hafva dugliga folkskolelärare, bör man åt dem anslå en tillräcklig aflöning. Jag får förklara, att, åtminstone i den landsort jag tillhör, det icke finnes någon utsigt att få folkundervisningen sådan den bör vara, om icke lönen för lärarne är tillräcklig, och för min del anser jag det nu föreslagna lönebeloppet snarare för litet än för stort. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing: Jag ber att få tillkännagifva, att jag för min

del instämmer i Utskottets förslag. Mig synes det vara ganska billigt, att folkskolelärarne få, hvar och en, som på ett oförvitligt sätt tjent i 5 år, den nu föreslagna lönen af 600 R:dr; och såsom ett bevis att man inom kommunerna gillar detta, vill jag anföra, att, enligt hvad jag har mig bekant, flera kommuner redan skyndat att — oaktadt folkskolelärarne, på grund af nu gällande föreskrifter, icke ega rättighet att uppflyttas i lönegraden 600 R:dr förr än de under fem års tid uppburit lön till belopp af 500 R:dr — utan afseende på, om denna bestämmelse blifvit uppfylld och utan afvaktan derå, genast lemna dem dessa 600 R:dr af god vilja. Jag tror, att många skäl tala för bifall till Utskottets förslag, hvori jag fullkomligt instämmer.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till momentet ånyo blifvit gjord samt med många ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve af Ugglas begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller momentet a af 26:te punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågavarande momentet.“

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68.

Nej—23.

Mom b.

Bifölls.

27:de och 28:de punkterna.

Biföllos.

29:de punkten.

Herr Bergstedt: Jag är visserligen icke beredd att yrka bifall till den motion, som blifvit af Stats-Utskottet afstyrkt, men jag beklagar,

att den man icke är närvarande, som är högsta målsman för folkskoleundervisningen. Under senare tider hafva nemligen vid ett par seminarier passerat saker, som fått en viss notorietet, och den icke särdeles fördelaktig. Jag alluderar på en sak, som afhandlats i den offentliga pressen, rörande religionsundervisningen vid ett af våra folkskoleseminarier. Jag tror icke, att denna sak kunnat undfalla hans uppmärksamhet, men jag beklagar, att jag icke kan öfvertyga mig, huru härmed varit förhållandet. Skulle de anmärkningar, som blifvit framställda och icke blifvit vederlagda utan tvärtom genom många, äfven officiella omständigheter blifvit bestyrkta, icke kunna vederläggas, då tror jag, att införandet af censorsinstitution, i den riktning motiönären föreslagit, skulle vara en åtgärd, Riksdagen i första hand borde söka att få vidtagna. Såsom förhållandet nu är, vill jag emellertid icke framställa något yrkande, utan har jag endast velat uttala denna anmärkning.

Grefve af Ugglas: Jag vill endast tillkännagifva, att just de betänkligheter, som den siste talaren anförde, föresväfvat mig inom Utskottet och ännu föresväfva mig, och jag skulle därför för min del gerna vara villig att medverka till åstadkommande af någon större kontroll öfver dessa läroverk, hvilka det är synnerligen angeläget att öfvervaka, då derifrån skola utgå de, som skola vara undervisande i folkskolorna.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

30:de punkten.

Herr Hallin: Som Herrarne finna, rörer denna punkt anslag för en rättskemist. En sådan har redan på grund af Kongl. Maj:ts nädiga bref af den 24 Maj 1872 träd i verksamhet med ett arvide, som hittills utgått från medicinalfonden. Denna befattning tillkom på grund af en länge hyst önskan, att de ärenden, som nu äro honom uppdragna, skulle blifva behandlade på ett mera noggrant och vetenskapligt sätt, än som kunde ega rum förut, då de öfverlemnades åt apotekare och läkare tillsammans, hvilka icke kunde ega den omfattning i kunskaper och den speciela skicklighet, som fordrades för dylika uppdrags fullgörande. Sedan denna befattning trädde i verkställighet har erfarenheten visat, att dessa göromål blifvit ganska många och kanske snarare ökats än minskats. Följden blef, att man snart insåg, att man icke kunde hafva hopp om att länge få en kompetent person att bestrida denna plats för ett sådant arvide, och på grund deraf gjorde Sundhetskollegium hemställan till Kongl. Maj:t om anslag för en rättskemist till ett belopp af 4,500 R:dr årligen. Af statsrådsprotokollet rörande detta ärende behagade Herrarne finna, att under det år, som förflutit från den 1 November 1872 till den 1 November 1873, icke mindre än 72 rättskemiska undersökningar förekommit, hvaraf 53 varit föremål för rättskemistens behandling. Det synes ock af detta protokoll, att hvar och en af dessa

undersökningar

undersökningar fordrat flera dagars arbete och att icke få varit af den beskaffenhet, att för deras utförande erfordrats veckor. Nu har Utskottet till stöd för den föreslagna nedsättningen i det begärda anslaget anfört, att, "så vidt Utskottet kunnat bedöma, erfarenheten ännu icke ådagalagt, att de rättskemisten tillhörande göromål äro af den trägna beskaffenhet, att för deras skötande allt framgent fordras en persons odelade arbetskraft". Af hvad jag haft äran anföra, torde vara ådagalagdt, att under nyssnämnda år antalet undersökningar var så stort, att det ensamt kräfde en persons odelade arbetskraft, men vill man gå längre tillbaka, skall man finna, att erfarenheten från den tid, då dessa undersökningar verkställdes på annat sätt, gifver vid handen, att någon betydlig minskning uti ifrågavarande hänseende sannolikt icke är att förvänta. Under sådana förhållanden synes det väl vara skäl att bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, då denna person ständigt måste vara på sin plats — ty dessa undersökningar måste genast verkställas i anledning af att många gifter snart kunna förändras till sin sammansättning — då han icke har samma ställning, som andra embetsmän, hvilka hafva ferier och då det fordras särskilda omkostnader för en sådan person för att kunna fullgöra dessa uppdrag. Han måste nemligen ega ett laboratorium, hvilket förutsätter en ganska hög kostnad, som högst få lära underkasta sig, om de blott hafva att påräkna ett osäkert och obetydligt arvode. Jag vill derjemte fästa uppmärksamheten på svårigheten att få en fullt kompetent person till denna befattning. Han måste nemligen icke allenast vara en fullt bildad läkare utan äfven kemist och toxikolog. Jag hemställer, om man kan hoppas att för ett arvode af 3,000 R:dr få en person med dessa egenskaper och som underkastar sig en sådan tvungen tjenstgöring och derjemte ikläder sig de kostnader, som äro för tjenstens skötande erforderliga. För min del tviflar jag derpå. En lycklig tillfällighet har gjort, att detta hittills kunnat ske, men beklagligen är förhållandet sådant, att den nuvarande rättskemisten antagligen inom kort tid lemnar sin tjenst, och då tror jag det kommer att möta svårigheter att få en skicklig efterträdare, om man ej kan erbjuda honom skälig aflöning. I brist på en sådan tjensteman skulle man nödgas återgå till samma ordning för dessa undersökningars verkställande, som förut var rådande, något som jag på det högsta skulle beklaga. När Sundhetskollegium ingick till Kongl. Maj:t med sin underdåniga hemställan i detta ärende, anmärkte Sundhetskollegium visserligen, att, för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna ett års erfarenhet otillräcklig för vidtagande af den föreslagna åtgärden, Kongl. Maj:t behagade förhöja det till rättskemisten nu utgående arvode med 1.000 R:dr; men Kongl. Maj:t har, inseende vigten af denna sak, gjort hemställan om anslag af det högre beloppet såsom ordinarie; och får jag för min del vördsamt anhålla om bifall till denna Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Såsom Herrarne behagade finna af statsrådsprotokollet rörande detta ärende, förhåller det sig så, att ifrågavarande plats tillskapades genom nädiga brefvet den 24 Maj 1872,

hvaruti förordnades, att rättskemisten skulle hafva 2,000 R:dr i lön och särskildt arvode för hvarje förrättning. Första året han tjänstgjorde hänskötos till hans behandling 53 undersökningar. Nu har Sundhetskolegium i sitt utlåtande ansett, att platsen borde på fast stat uppföras och dess innehafvare aflönas i likhet med professorer vid universiteten men att, om detta efter så kort tids erfarenhet som vunnits rörande mängden och beskaffenheten af ifrågavarande persons tjänstegöromål, icke ansåges böra ega rum, arvodet måtte höjas till 3,000 R:dr. Vid pröfningen af detta ärende har det synts Utskottet klokast att tills vidare uppehålla platsen genom beviljande af förhöjdt arvode åt dess innehafvare och beredande af ersättning åt honom för hvarje förrättning, men att det ej vore skäl att nu på stat tillskapa en ny plats, ty onekligen finnes för närvarande nog kort tids erfarenhet för att man, med ledning af den, skulle kunna grunda en varaktig institution för i fråga varande ändamål, i synnerhet som det är tydligt att i sammanhang dermed inom kort skulle framställas anspråk på statsanslag för inrättande af laboratorium och sedermera möjligen på anställande af amanuens och dylikt. Med dessa saker i perspektiv tror jag, att man för detta år bör stadna vid en förhöjning i arvodet till 3,000 R:dr, hvilket ju äfven, såsom ett alternativ, blifvit af Sundhetskolegium föreslaget.

Herr Brun: Jag är öfvertygad, att, om Stats-Utskottets ledamöter varit specielt förtrogne med det ämne, som här är i fråga, Utskottets tillstyrkande skulle blifvit helt annat, än som nu skett. Vi se nemligen, hvilken utvidgning industrien under de senare åren fått i många olika grenar och på hvilken framåtskridandets väg, man i det hänseendet är, hvarifrån man icke har att emotse någon återgång; om man måste komma ihåg, huru betydligt alla kemiska reagenser tagas i anspråk och huru mycket det är i den menliga förbrukningen, som är af den art och beskaffenhet, att dess undersökande i afseende på sammansättning är nödvändig. Om detta hade blifvit rätt besinnadt och Utskottets ledamöter i denna sak varit mera hemmastadde, tror jag, att en annan hemställan hade blifvit gjord. I betraktande deraf, att industrien är i behof af en mängd kemiska föremål, och att man i detta fall är stadd i en oupphörlig fortgång, anser jag det alldeles nödvändigt, att i landet ega en så beskaffad tjänsteman, som här är i fråga, eller en rättskemist. Han är till gagn för den allmänna helsovården och landet i sin helhet och de penningar, som för detta ändamål beviljas, äro icke förspillda, de utgifvas ingalunda till öfverflöd utan till nytta, och man kan med mycken säkerhet förutse, att denne tjänsteman får med tiden mer och icke mindre att göra. Det är visserligen rätt och klokt att gå försigtigt till väga och icke belasta riksstaten med en ordinarie lön, som möjligen icke skulle behövas framdeles; men här har man att motse, att denne tjänsteman blir för framtiden ännu mera behöflig än nu. En föregående talare har anfört hvad Sundhetskolegium i detta hänseende alternativt framställt. Då Sundhetskolegium uppställt två alternativ, var det naturligen därför, att det icke alltid är så gifvet, att man kan erhålla hvad man helst önskar; men jag

tror icke det är svårt att se, hvad Sundhetskollégium helst önskar må blifva af Riksdagen bifallet. Den förste talaren redogjorde för nödvändigheten för denne rättskemist att vidtaga åtskilliga förberedande åtgärder, att anskaffa erforderlig attiralj m. m., äfvensom att han icke kan vara frånvarande, ty fall inträffa, då undersökningar genast behöfva företagas, och om han icke är ständigt att tillgå, är en stor del af detta ändamål förfeladt. På dessa skäl anser jag, att man bör bifalla hvad Sundhetskollégium hemställt om lön på stat för en rättskemist af 4,500 R:dr.

Herr Hallin: Med anledning af den nästföregående talarens anmärkning, att Sundhetskollégium i sitt förslag alternativt hemställt om ett arvode till rättskemisten för nästa år af 3,000 R:dr, derest Kongl. Maj:t skulle finna erfarenheten icke hafva fullkomligt ådagalagt behöfvet af denna tjänst, får jag anmärka, att Kollégium i sitt utlåtande tillagt, "att frågans afgörande derigenom endast komme att på ett år blifva uppskjutet". Nu har Utskottet tillstyrkt detta arvode för år 1875, men då Kollégium afgaf sitt utlåtande den 5 December 1873, afsåg naturligtvis detta Kollégium alternativt år 1874. Äfven om detta Utskottets betänkande skulle vinna Kammarens bifall, står ännu år 1875 detta arvode kvar och frågan har således ytterligare blifvit uppskjuten. Det är detta som gör, att jag anser det icke vara välbetänkt, att man för denna skilnad af 1,500 R:dr nu icke skulle antaga Kongl. Maj:ts proposition, helst jag befarar att denna institution kan under tiden komma att upphöra, om ej tillräcklig aflöning för att vid platsen fästa kompetent person nu anslås. Jag anhåller fortfarande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels att Kammaren, med afslag å samma hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad; gjordes propositioner å dessa yrkanden samt besvarades med många ja och nej i blandning; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många så väl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Hallin begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 30:de punkten af utlåtandet N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan, för så vidt den

skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning och bifaller samma framställning oförändrad.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—43;
Nej—52.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

31:sta, 32:dra och 33:dje punkterna.

Biföllos.

34:de punkten.

Mom. a.

Friherre von Essen: Debatten i denna fråga vid sista riksdagen var mycket vidlyftig och som det föreföll mig särdeles uttömmande. Det kan således icke vara lämpligt att på nytt framdraga de många skäl, som då anfördes som stöd för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då de torde hos Kammarens ledamöter vara i friskt minne och hvilka, såsom Kammaren erinrar sig, verkade derhän, att Kammaren då biföll Kongl. Maj:ts proposition, hvilken i hufvudsak innehöll detsamma som den, hvilken till innevarande Riksdag blifvit aflåten. På sätt af Utskottets betänkande synes, har jag och reserverat mig i denna punkt i syftning att erhålla bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning, hvarom jag nu får anhålla.

Herr Hasselrot: Jag anhåller att få instämna i den siste talarens yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning i denna punkt. Det är för mig alldeles uppenbart, att den rätta platsen för en veterinärinrättning är Skara, som är omgifvet af en rik landsbygd. Erfarenheten har visat, att, då de djur, som här i Stockholm behandlas, äro hästar, hundar och katter, består deremot flertalet af djur, som blifvit behandlade i Skara, af nötkreatur, hvilka äro för landtmannen de viktigaste, och i hvilkas skötsel, i händelse af sjukdomsfall, alltså veterinären framför allt bör vara hemmastadd. Man har visserligen anmärkt, att eleverne i Stockholm erhålla praktik i nyssnämnda hänseende genom att resa ut på landsbygden och bota hornboskap; men jag hemställer, huru de skola kunna fullgöra detta, om de icke erhålla tillräcklig undervisning och erforderligt material derför finnes vid veterinärinrättningen. I Skara deremot finnes alltid tillräckligt material af hornboskap, som der vårdas, och lärarne hafva således tillfälle att vid undervisningen hålla föredrag derom. Att ett fullständigt veterinärinstitut är behöfligt i vestra Sverige, ådaga-

lägges af den framställning, som blifvit gjord af Skaraborgs läns landsting.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Då hvarken i Kongl. Maj:ts proposition vid denna riksdag eller af den siste talaren några nya skäl blifvit anförda för utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till ett fullständigt veterinär-läroverk, får jag för min del, under åberopande af sista Riksdagens beslut, hvarigenom Kongl. Maj:ts framställning i samma ämne då afslogs, hemställa om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hallin: Jag vill nu icke inlåta mig i något omdöme huruvida, för den händelse blott en veterinärinrättning skulle anordnas i riket, denna borde vara belägen i Stockholm eller i Skara. Jag vill endast erinra om, att jag vid sista riksdagen i denna fråga yttrade mig till förmån för Kongl. Maj:ts framställning om utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till ett fullständigt veterinär-läroverk, i den fulla öfvertygelsen att jag ansåg, att det vore till fördel för veterinärväsendet i riket, om man hade två likställda veterinär-läroverk. Under den tid, som förflutit, har jag icke haft anledning att frångå denna min åsigt. Man har erkänt vigten af denna princip i afseende å de medicinska läroverken och dervid icke skytt den uppoffring, som varit för ändamålet behöflig. Hvad beträffar denna inrättning, skulle statens uppoffring blifva helt obetydlig, och det synes mig derföre, att man icke borde rygga tillbaka för att nå detta mål af två likställiga läroverk.

Man har anmärkt, att vårt land icke hade behof af två fullständiga veterinär-läroverk. Ser man endast på det närvarande antalet elever, skulle man möjligen kunna komma till ett sådant resultat; men jag tror att med den stora utveckling, vårt land tagit i afseende å jordbruk och ladugårdsskötsel, man kan motse ett vida större antal elever än ens veterinär-komitén beräknat. Jag anhåller att särskildt få fästa uppmärksamheten på, att det är af synnerlig vigt, att Riksdagen fattar ett bestämt beslut i denna fråga; ty jag tror att det är ganska menligt för veterinärväsendet, om undervisningen fortfarande skall förblifva ordnad på det sätt som nu är förhållandet. I Stockholm, som har ett fullständigt veterinär-läroverk, äro kurserna större och undervisningen mera omfattande än i Skara, hvilket föranleder dertill, att från detta sistnämnda läroverk utexaminerats veterinärer, som endast äro i besittning af ett lägre mått af kunskaper än de som utgå från Stockholm, men hvilka dock ega rätt att utöfva veterinärläkareyrket och forskrifva alla medikamenter från apoteken. De från Skara utexaminerade eleverne hafva följaktligen för närvarande så stora fördelar att det kan föranleda en stor del personer, som vilja egna sig åt veterinärkallet, att föredraga denna kortare och lindrigare kurs framför den mera omfattande i Stockholm, och detta till men för en fullständigare vetenskaplig veterinärbildning. För min del tror jag det vara menligt, att detta förhållande fortfar, och det kan icke vara i Riksdagens intresse att så sker, då Riksdagen

för flera år sedan uttalat, att åtgärder böra vidtagas för veterinärväsendets befrämjande. Anser Riksdagen icke, att två läroverk böra finnas, måste veterinärrättningen i Skara reduceras och förvandlas till en hofslagareskola. Något som jag fruktar ingalunda skulle vara klokt. Då jag för min del anser, att veterinärrättningen i Skara till nytta för landet bör utvidgas till ett fullständigt veterinärläroverk, anhåller jag om proposition på bifall till Kongl. Maj:ts ifrågasvarande framställning.

Herr vice Talmannen: I likhet med den siste talaren skulle jag anse särdeles lyckligt, om denna strid, som länge nog pågått, om det skall finnas ett eller två fullständiga veterinärläroverk blefve afgjord; ty, såsom han påpekat, denna strid inverkar menligt på frågan i sin helhet, och det torde i dag komma att visa sig i afseende på en efterföljande punkt, nemligen angående ordnandet af veterinärrättningen i hufvudstaden. Då hittills icke några nya skäl eller några nya omständigheter, som tillkommit, blifvit anförda för ett bifall mer i år än i fjol, kan det icke falla mig in att upptaga Kammarens tid med att besvara hvad som af föregående talare blifvit yttradt. Denna fråga debatterades så grundligt i fjol, att jag tror, att hvar och en bör derom hafva fullständig kännedom. Det är visserligen sannt, såsom den förste talaren sagt, att Första Kammaren i fjol biföll Kongl. Maj:ts proposition, som är nästan lika lydande med den nuvarande; men det var dock endast med den ringa majoritet af 11 röster, och i gemensam votering föll frågan med 164 röster emot 132. Jag tror således, då icke något nytt tillkommit vidare än att Skaraborgs läns landsting och en del ledamöter af Elfsborgs läns landsting uttryckt den lifliga önskan, som också må förefalla ganska naturlig, att det skulle blifva ett fullständigt veterinärläroverk, att ej heller någon förändring i sista Riksdagens beslut bör vidtagas. De auktoriteter, som yttrat sig i denna fråga, hafva alla, med undantag blott af Sundhetskollegium, som dock år 1866 var utaf en annan åsigt, ansett att i vårt land icke borde underhållas mer än ett fullständigt veterinärläroverk; och hvad, som för mig är af ganska stor betydelse, är, att veterinärläkareföreningen vid dess årsmöten 1861 och 1873 uttalat den bestämda åsigt, att ett fullständigt veterinärläroverk vore tillräckligt för landet, och att detta borde vara förlagdt i hufvudstaden. Jag ber dervid få bemärka, att ledamöterna i denna förening utgjordes af ett stort antal, som varit elever så väl i Stockholm som Skara, och hvilka således måste anses hatt nödig sakkunskap i denna fråga.

På grund häraf får jag yrka bifall till Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Under den diskussion, som i denna fråga egde rum vid förra riksdagen, utreddes fullständigt, att ett läroverk för veterinärundervisningen skulle, vid jemförelse jemväl med förhållandet i andra länder med vida större befolkning än Sveriges, vara för oss tillräckligt för utbildandet af det antal veterinärläkare, hvaraf landet har behof, och att det således vore lyx att med statsmedel underhålla två fullständiga sådana läroverk; att deremot en

hofslogareskola i Skara skulle vara af vigt, och att kostnaderna för en sådan kunde till väsendtligaste delen bestridas med veterinär-inrättningens egna medel. Då man kommit till insigt af detta, synes det mig, som om man skulle handlat mera i öfverensstämmelse med klok omtanka och nödig hushållning, om man nu icke ifrågasatte den omfördälda utvidgningen af veterinär-inrättningen i Skara. Jag vill icke bestida, det önskvärda i att få slut på den strid, som pågått angående de två läroverken i Stockholm och Skara, men jag frågar: på hvem ligger ansvaret för att denna strid ej redan är slut? Jag tror, att ingen kan neka, att detta ansvar hvilar på Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet, ty Riksdagen afgjorde förlidet år, för sin del, huru förhållandet borde vara, och att frågan nu blifvit återupptagen rör Riksdagen ej för. Men om Riksdagen nu, i hvad på den ankommer, vill bringa saken till slut, bör den vara konsekvent, och vidhålla det förut fattade beslutet. Kanske lyckas det då att böja ett motstånd, som synes mig hafva en viss anstrykning af att utgöra uttryck för ett provinsielt intresse.

Man har talat om, att det vore så nödvändigt att bibehålla institutet i Skara, emedan i Stockholm endast skulle vara tillfälle att i kliniskt hänseende behandla hästar, hundar och kattor. Den ledamot, som meddelade denna uppgift, har säkerligen ej tagit kännedom af den officiella berättelsen för veterinärinrättningens i Stockholm verksamhet under 1873, som visar antalet af de der behandlade kreaturen. Största delen har visserligen utgjorts af hästar, men dernäst komma nötkreaturen, hvilka varit ej färre än 1,126 stycken. Jag betvivlar, att ett större antal nötkreatur blifvit skötta i Skara. Af får och getter har dessutom i Stockholm blifvit behandlade 217. Derjemte har visserligen en ganska stor myckenhet hundar och kattor undergått behandling. Men utom det att jag ej tror att i Skara varit helt och hållet brist på djur af sistnämnda båda slag, är jag förvissad derom att behandlingen af dessa djurs sjukdomar icke kunnat vara annat än till gagn för elevernas vetenskapliga utbildning. Jag tror med afseende å det slut, hvartill Riksdagen förra året kom, och då några nya till ändring deruti föranledande motiv ej blifvit anförda, utan deremot de, som nu blifvit framställda, enligt mitt förmenande, grunda sig på en oriktig uppfattning af förhållandena, det vara med konsekvensen närmast öfverensstämmande, att Riksdagen stannar vid sitt en gång fattade beslut, och jag anhåller därför om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Berg: Utan att vilja till alla delar bestrida det försvar, som blifvit gjordt för Utskottets hemställan, ber jag likväl att få göra någon insaga deremot. Jag medgifver gerna, att denna fråga vid sista riksdagen blef så belyst, att ej något synnerligt kan tilläggas, men jag vågar likväl bestrida giltigheten af det utaf den siste ärade talaren mot Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet uttalade kländer för att frågan nu ånyo upptagits. Jag tror, att det är rätt af en minister att återupptaga en fråga, när, om ej nya skäl framkommit, likväl flera röster höjts för en förändring af ett beslut, som af Riksdagen med obetydlig majoritet fattats. Den siste talaren har

äfvén antydt, att ett provinsielt intresse kunde liksom spåras i Kongl. Maj:ts framställning. Jag vill ej neka, att större delen af provinsen Westergötlands innevånare intressera sig för denna sak, hvilket torde vara ganska förlåtligt, men jag vågar tillika hemställa, om ej de, som yrka på en enda veterinärrättning och dennas förläggande till Stockholm, äfvén kunna sägas handla af provinsielt intresse. Jag fäster mig icke här endast vid den betydelse, denna anstalt inom Skaraborgs län skulle hafva för nämnda provins, utan jag ledes äfvén af pietet för den mans minne, som upprättade ifrågavarande institut och som först bildade veterinärläkare här i Sverige.

När nu tillika en utvidgning af Skara veterinärrättning kan ske med en kostnad, måttlig i förhållande såväl till hvad redan der är påkostadt som till hvad för Stockholms institut är ifrågasatt, kan jag ej underlåta att finna det vara en till misshushållning och orättvisa gränsande hushållning att neka det ringa belopp, som för institutet i Skara nu är äskadt. Den siste högtärade talaren yttrade, såsom genmåle mot hvad en af mina länskamrater anförde, att ett stort antal nötkreatur botats äfvén i Stockholm. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att dessa kreatur dock ej botats vid sjelfva institutet, utan af personer, hvilka från institutet varit utskickade på resor å landsbygden. För öfrigt ber jag nu att få hänvisa till den sakrika diskussion, som vid förra riksdagen fördes i denna Kammare, särskildt till det anförande, som af en nu här saknad ledamot, Herr Kuylenstjerna, då afgafs. Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan och om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Brun: Då man här har talat om, att man i denna fråga skulle ledas af provinsiela intressen, så önskar jag, såsom norrländing, att äfvén uttala min mening. Hvad först och främst beträffar den insinuationen, att såsom stöd för Kongl. Maj:ts proposition skulle ligga ett provinsielt intresse, vill jag säga något, som jag eljest ej skulle hafva sagt, nemligen, att om jag i denna fråga skulle kunna spåra något provinsielt eller lokalt intresse, så vore det hos de komitéer, som behandlat frågan, inclusive Landtbruksakademien.

Hvad åter sjelfva saken beträffar, har jag den erfarenhet, att man illa tillgodoser landets behof om man, på sätt Stats-Utskottet i förevarande betänkande föreslagit, ej gör något för veterinärväsendet. Enhvar vet, att man kan göra ganska tunga och svåra förluster genom brist på dugliga veterinärläkare, och för min del anser jag de uppoffringar, man gör för att hafva åtminstone ett veterinärinstitut i landet, väl använda; men jag har på samma gång ej hört några skäl, som tydligt och bestämdt ådagalägga, att allt är väl bestämdt med endast ett veterinärinstitut. Hvad som i detta hänseende å ena sidan anförts har blifvit vederlagdt af Sundhetskollegium, som förklarar icke allenast, att två läroverk väl kunna bestå bredvid hvarandra, utan äfvén att en täflan vore ganska välgörande. När man derjemte har erfarenhet från flera orter i riket, att de veterinärläkare, som utgått från Skara, äro dugliga och kunna gagna, så må man ej förundra sig, att många, de må bo i hvilken provins som helst, ej vilja slopa

en inrättning, som visat sig vara väl grundad. Jag vill visserligen ej motsätta mig, att institutet i Stockholm bringas till utveckling, men jag kan därför ej anse det vara rätt, att icke äfven läroverket i Skara blir fullständigt. I denna fråga bör man betänka rikets framtid och huru ett ökad antal kreatur i betydlig grad höjer landets rikedom. Jordbruket kallas ju landets hufvudnäring, och jag tror det ej vara klokt att ställa så till, att förluster uppstå derigenom, att husdjuren ej kunna erhålla tillbörlig vård. På grund af hvad jag anført anhåller jag om afslag å Utskottets förevarande hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Grefve Posse: Det finnes ett gammalt ordspråk, som säger, att när vissa individer komma i dispyt, så får bonden igen sin ko. I detta fall ser det ut som skulle bonden *förlora* sin ko, så vida dispyten fortfar länge, ty här synes stå så till, att därför, att den ene ej kan få hvad han vill, så får ej heller den andre något. Nu är väl möjligt, att vi i närvarande stund ej behöfva två fullständiga läroverk för veterinärundervisningen, men vi lefva ju alla i den förhoppning, att vårt land skall vinna en mycket stor utveckling för framtiden, och att denna i främsta rummet skall utgå från jordbruket, hvilket ökas i stor proportion. Det kan således ej vara omöjligt, att hvad som ej behöfves i dag kan behöfvas i en rätt snar framtid, och hvarför skall man då nu slopa ett läroverk, emedan ett provinsielt intresse skulle tala för dess bibehållande och utvidgning? Den talare, som accentuerade detta intresse, och hvars ords skärpa ofta icke kan motsvaras af annat än det goda slut, hvartill han i allmänhet kommer, vill jag påminna om ett provinsielt intresse, som för 20 år sedan gjorde sig gällande och för hvilket han då mycket verkade. Jag syftar på de första jernvägstiderna, då fråga var om banbyggnaden skulle börjas vid Stockholm eller nedåt Westergötland, vid Göteborg. Cheferne för dem, som förfäktade den ena åsigten, äro ej här, men bland dem, som arbetade mest för den vestra banans påbörjande vid Göteborg, var just den talare, som i dag uppträdt mot det provinsielles intresset. Jag ber Herrarne ihågkomma med hvilken iver man då bemötte oss från vestra Sverige. Vi fingo likväl jernväg först, och nu, 20 år efter, tror jag ej att norra och mellersta Sverige behöfva ångra, att så skedde. Gå vi nu samma väg och låta Westergötland icke få något nytt, utan endast behålla något gammalt, så skall nog framdeles visa sig, att Stockholm ej förlorat något. Jag anser mig härmed hafva besvarat hvad som sagts om de provinsielles intressena.

Herr vice Talmannen har lagt Kammaren på sinnet, att Riksdagen bör stanna vid sitt förra beslut. Jag förundrar mig öfver att han förbisåg, att denna Kammare förlidet år just biföll hvad Kongl. Maj:t nu begärt. Det synes mig således som om hans eget argument kan användas mot honom sjelf, och att Kammaren, om den vill vara mån om konsekvensen, äfven nu bör bifalla Kongl. Maj:ts framställning. Äfven jag tror, att i denna fråga konsekvensen bör respekteras och ber om ursäkt därför, att jag, stödd på Herr vice Talmannens motivering, kommer till ett motsatt resultat mot honom.

Man har vidare sagt, att sedan sista riksdagen ej något inträffat, som bör kunna ändra Kammarens beslut och att man således kan låta frågan kvarstå i sin nuvarande ställning. Men jag ber få göra Kammaren påmint om det gamla latinska ordspråket: sed interea fugit irreparabile tempus. De förluster, som under detta uppskof med frågans afgörande tilläffventyrs skola träffa oss, kunna måhända blifva oersättliga.

Vi veta, att hästarne för närvarande äro utsatta för en sjukdom, som hotar att helt och hållet ruinera vår hästafvel. Kan då vara skäl att icke allenast icke göra något, utan äfven att förstöra hvad vi hafva. Jag slutar der, hvarest jag började, nemligen att det ej kan vara skäl att för en dispyt om provinsiela intressen låta bondens häst och ko löpa fara att, till följd af brist på lämplig vård, omkomma, och jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Essen: Alltför mycket är redan sagdt i denna fråga, för att jag nu skulle vilja länge upptaga Kammarens tid, och jag anhåller alltså endast att få yttra några få ord. Vore frågan i närvarande stund att ordna ett nytt veterinärväsende här i landet och besluta härför erforderliga anläggningar, skulle jag icke och kanske ej någon i denna Kammare tala för mer än en dylik inrättning. Antalet elever, som egna sig åt veterinärvetenskapens studium, är för närvarande mycket ringa, och man torde äfven kunna förutsäga att det under den närmaste framtiden icke kommer att höja sig särdeles mycket. Att det nu är så ringa, beror på flera skäl. Den hufvudsakliga anledningen är väl att söka deruti, att fordringarne på den, som vill egna sig åt denna verksamhetsgren, redan för vinnande af inträde vid institutet äro ganska stora samt inkomsterna, som vinnas efter afslutad kurs, äro så små samt utsigterna till avancement högst obetydliga. Dessa olägenheter kunna enligt min tanke till en stor del undanrödjas, och då kan antalet elever lätt komma att stiga, men jag tror dock att, äfven under denna förutsättning, vi för den närmaste framtiden kunde hafva allt hvad vi behöfva med ett läroverk. Dock tillåter jag mig härvid erinra, att fackmännen anse att icke ett allt för stort antal elever kunna undervisas på ett ställe; enär det just för veterinärer är synnerligen viktigt, att de få praktisk undervisning framför allt, och det kan ej erbjudas tillräckligt deraf om de blifva alltför många. De måste vara endast i måttligt antal, och ej som vid universiteten och andra inrättningar, der antalet kan vara snart sagdt huru stort som helst. Det är emellertid nu icke fråga om att ordna ett nytt veterinärväsende, utan endast att bestämma hvad som bör göras med det redan befintliga. Då anse somliga, att vi, oafsedt att nu finnas två veterinärrättningar i Sverige, ej behöfva mera än en fullständig sådan inrättning, och att den bör vara förlagd här i Stockholm, under det man i Skara kan nöja sig med en hofslagareskola. En sådan åsigt tyckes varit den, som omfattades af Riksdagen förra året, men den har icke kunnat delas af Kongl. Maj:t; och jag kan för min del ej se annat än att Kongl. Maj:t är fullkomligt i sin goda rätt dervid, samt att Kongl. Maj:t har fullt ut lika goda skäl för sin åsigt, som den ene eller andre enskilde representanten har för sin. Det heter i statsråds-protokollet:

“då genom de senast anbefallda föreskrifterna rörande veterinärundervisningens ordnande det gjorts omöjligt för veterinärinrättningen i Skara att, med samma lärarekrafter som förut, tillgodose de ansevärt höjda fordringarne på elevernes utbildning, och då den ifrågasatta förvandlingen af denna inrättning till en hofslagareskola synes mig innebära en åtgärd, som står i strid med de testamentariska bestämmelser, enligt hvilka staten eger dispositionsrätt öfver den Hernqvistska donationen, så torde endast kunna sättas i fråga, om veterinärinrättningen i Skara bör såsom ett verkligt läroverk för veterinärens bildande fortfara eller såsom sådant upphöra“. För Kongl. Maj:t finnes sålunda ej annat än dessa två alternativ: antingen skall veterinärinrättningen i Skara upphöra eller också skall den verkligen vara ett läroverk för bildande af veterinärer, men en hofslagareskola är icke ett sådant läroverk, som testamentet föreskrifver att det skall vara, och den Hernqvistska donationen kan gå staten ur händerna. Man säger visserligen att vi gerna kunna låta den gå, ty vi få betala nog stora summor till veterinärväsendet ändå, och denna donation representerar blott 100,000 R:dr i kapital. som för närvarande ej gifva mer i afkastning än 4—5,000 R:dr. Jag ber att derpå få svara, att 100,000 R:dr dock ej äro en så liten summa, att man just bör kasta bort den, då derigenom och med ett jemförelsevis litet anslag kan underhållas en undervisningsanstalt. Jag ber derjemte att få tillägga, att denna donation innehåller fastigheter, som kunna utarrenderas, i stället för att de nu äro upplåtna till boställen, hvarigenom inkomsterna böra kunna ganska mycket öfverstiga det nuvarande beloppet; dessutom tror jag, att egendomarnes värde i sjelfva verket är vida högre än taxeringsvärdet, ty detta är i allmänhet satt ganska lågt i vår provins. Att åter inrätta en hofslagareskola, der så pass mycket veterinärvetenskap skulle meddelas, att man upprätthölle testamentets föreskrifter och finge behålla donationen, vore väl ej heller till något synnerligt gagn. Jag vet sannerligen ej hvad man skulle med sådana qvacksalvare, som komme att utgå derifrån. De skulle ej kunna få rättighet att från apotek få expedierade sådana recept som innehölle gift, hvilket just är något som ofta måste användas, framförallt i hästmedicin. Och ingen kan väl vilja tillkalla en veterinär, han må för öfrigt vara hur skicklig som helst, om denne ej får föreskrifva de erforderliga medlen. Jag kan således ej finna att det gifves något annat alternativ än att antingen verkligen inrätta ett fullständigt institut eller ock låta det helt och hållet förfalla. Det är af detta skäl som jag nu tillåter mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror man får ursäkta de Herrar från Västergötland, som sett denna sak ur den synpunkt jag nu tagit mig friheten framställa; det torde väl kunna förutsättas att desse personer känna till förhållandena i den ort. hvarifrån de äro, och att de intressera sig för sin provins bör väl ej kunna vara ett hinder för ett anslags beviljande för ett ändamål, som torde vara gagnande ej blott för denna provins utan för landet i dess helhet. Deras erfarenhet är att institutet gjort nytta, och att eleverne blifvit handledda på ett sätt, som gör detsamma all heder. Jag yrkar fortfarande bifall.

Herr von Koch: Det sista yttrandet från vestgötabänken hoppas jag har undanröjdt det mindre behagliga intryck, som ett föregående anförande från samma bänk lemnade efter sig; det innehöll åtskilliga ordspråk och erinrade dessutom om ett annat ordspråk: "Gud bevare oss för våra vänner, för våra fiender kunna vi nog skydda oss." Jag framställde för min del samma yrkande vid förra riksdagen som jag nu ber att få framställa, nemligen bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Diskussionen var då temligen uttömmande, och de ledamöter af Kammaren som då voro med lära väl ej hafva förändrat sina åsigt; jag hade därför ej heller nu tänkt yttra mig, om jag icke blifvit uppkallad af ett yttrande från kronobergsbänken angående provinsintresset, som här skulle göra sig gällande. Då jag icke har några egna intressen i Westergötland ber jag att här få i största korthet säga min tanke i denna fråga. Af en auktoritet, som jag ej vill offentligt namngifva, men som jag är villig att enskildt nämna för hvar och en som det önskar, har jag hört, att sedan den om vårt veterinärväsende så förtjente mannen Norling och de af honom bildade elever icke vidare finnas att tillgå, veterinärväsendet i landsorten varit mycket klent och veterinärerne föga anlitade, utan i deras ställe ofta s. k. kloka gubbar eller qvacksalfvare. För hästläkares bildning är nog rätta platsen här, och uppgiften om vårdade djur visar också, att stationskliniken här i Stockholm hufvudsakligen upptager dem, om jag undantager hundar. Af nötkreatur hafva endast 13 här blifvit skötta, och det ligger ju också i sakens natur, att det slags nötkreatur som egentligen föres hit är slagtkreatur eller kor, som äro färdiga att kalffa. Friherre von Essen har redan påpekat, att testamentet afser en veterinärinrättning, och jag tror lika med honom att man icke utan att eludera detsamma kan för medlen inrätta en simpel hofslagareskola i Skara. Jag får således, såsom jag redan sagt, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Vore frågan här om att bredvid veterinärinstitutet i Stockholm inrätta en ny sådan institution i vestra Sverige, så vore det visserligen föga anledning att tillstyrka en dylik framställning, men när frågan gäller huruvida man skall tillintetgöra eller uppehålla en redan befintlig och på enskild donation grundad inrättning, så ställer sig saken helt annorlunda; och enligt min tanke är Regeringens åtgärd, att med stöd af denna Kammars bifall vid föregående riksdag ännu en gång underställa frågan Riksdagens pröfning, fullt berättigad. Här är en fråga af den beskaffenhet, att Riksdagen i sjelfva verket kommer att afgöra huruvida veterinärinrättningen i Skara skall fortfara eller icke, ty donationshandlingarne äro af den beskaffenhet, att inrättningen icke synes kunna inskränkas till en hofslagareskola. Ätminstone kan man förutse att, om så skedde, en rättegång skulle uppkomma mellan staten och Hernqvistska arfvingarne, och utgången på densamma torde vara ganska oviss. Skall ater inrättningen förblifva i sitt nuvarande tillstånd, så blir följden den att densamma, då staten derjemte underhåller en annan dylik inrättning i bättre skick, icke kan bestå. Och då i sådant fall inrättningen ej kan sägas uppfylla sitt ändamål, inträffar samma förhållande i af-

seende å donationen som i förra fallet, eller att den upphör. Detta är något som jag tror bör tagas i betraktande, och jag kan derfor ej annat än tillstyrka Kammaren att nu likasom vid förra riksdagen bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve af Ugglas: Jag har hvarken af hvad Herr Statsrådet nyss yttrade eller af hvad åtskillige talare här omnämnt kunnat finna att fråga är om att slopa veterinärinrättningen i Skara uti det tillstånd hvori den nu befinner sig, utan frågan är helt simpelt den, om denna inrättning skall utvecklas till ett fullständigt institut. Innan Riksdagen fattar något beslut i den vägen, tycker jag att det i första rummet vore skäl, att de herrar från Westergötland, som gått in till Kongl. Maj:t med begäran i ämnet, verkligen också vore ense med Kongl. Maj:t om hvad som bör göras. De som nu tala för den Kongl. propositionen och som äfven gjorde det vid förra riksdagen betona nu som då, att det stora skälet för inrättandet af ett institut i Skara vore, att man icke kunde vara betjent med den ställning, hvori institutet i Stockholm befinner sig, emedan fordringarne för inträde der äro alldeles för stora; eleverne blifva för fina herrar. Deruti instämmer äfven jag. Jag tog mig också friheten att vid förra riksdagen säga att, om man fortgår med afseende å fordringarne för inträde, så kommer antalet lärjungar snart att gå ner så, att man knappt behöfver hafva något veterinärinstitut alls. Kongl. Maj:t vill emellertid utveckla inrättningen i Skara till ett sådant fullständigt institut; och således äfven der höja fordringarne? Innan vi få veta på hvad sätt fordringarne för inträde vid det nya institutet skola fastställas, tror jag alltså att det icke är skäl att bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Det är en sida af saken; en annan är den, som påpekats då man här talat om de måttliga kostnader, för hvilka man skulle få allt detta. Det är ej heller mycket som nu till en början begäres, men vid öfverläggningen uti Stats-Utskottet kom man underfund med att om Riksdagen skulle besluta sig för inrättandet af ett fullständigt veterinärinstitut i Skara, så äro byggnaderna derstädes för närvarande af den beskaffenhet, att det ganska snart måste komma att ställas stora anspråk på staten för uppförande af nya. Det är visserligen icke en fråga, som nu är föremål för öfverläggning, men som ovilkorligen kommer att ganska snart väckas, om Kongl. Maj:ts förslag bifalles. Jag får dessutom fästa uppmärksamheten derpå att man, innan man gifver sig in på den af Kongl. Maj:t föreslagna vägen, borde veta om en sådan anstalt verkligen behöfves för det antal lärjungar som finnes. Vid slutet af 1871 var antalet 30, och jag har hört sägas att det sedermera ytterligare sjunkit. Jag frågar Eder, mine Herrar, om det väl kan vara skäl att hafva två fullständiga institut för ett så litet antal. En talare yttrade, att det var så mycket angelägnare att nu vidtaga kraftiga åtgärder, som en svår sjukdom hotade att anställa stor förödelse bland ett af våra husdjur, och att, med hänsyn till denna sjukdom, och för dess motverkande, man borde vara betänkt att utvidga veterinärväsendet; jag ber att få gifva honom ett mycket enkelt recept för den sjukdomen, det enda som jag tror hittills är

funnet och det är — knifven. — Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag vill icke upptaga Herrarnes tid med att ingå i vederläggning af allt hvad här blifvit yttradt, men ber blott att få säga, att, om jag, då fråga var att bestämma huruvida jernvägsanläggningen skulle börja vid Göteborg eller från annan punkt, kunnat ana att någon hade den uppfattning att det då var ett provinsielt intresse, som afhandlades, så vet jag ej, om jag icke skulle funnit nödigt att reservera mig mot en sådan uppfattning. Jag föreställer mig att den talaren, som framkommit med en sådan antydan, väl varit alldeles ensam om en dylik uppfattning. Jag för min del har aldrig haft något särskildt intresse hvarken för Göteborg eller Skara; och har det enda sambandet emellan mig och förstnämnda stad varit att jag såsom student varit inskrifven i Göteborgs nation i Upsala, emedan min informator tillhörde densamma. Den talare, som först yttrade sig i nu förevarande fråga, anmärkte såsom ett fel att vid det nuvarande läroverket i Skara fordrades lägre förkuns-kaper och voro kurserna mycket mindre, än vid institutet i Stockholm, hvilket hade till följd att de ifrån Skara institut utgående elever äfven finge mindre rättigheter i befordringsväg, än de, som genomgått institutet i Stockholm, och det var för att afhjelpa dessa brister hos institutet i Skara, som han förordade det begärda anslaget beviljande, men en annan talare, som understödt honom, har varit af en alldeles motsatt åsigt om hvad, som borde rättas, då han yttrat att uti Stockholm fordrades för mycket förkuns-kaper och var undervisningen för mycket lärd och att det var detta, som gjorde att de från Stockholm utgående veterinärerna icke skulle visa sig så skicklige som önskligt vore. För min del har jag aldrig trott att egandet af kunskaper skulle vara ett fel hos dem, som skulle utöfva ett yrke, och jag tror och hoppas att inom representationen aldrig den åsigt kommer att göra sig gällande, att man befordrar en undervisningsanstalt, derigenom att man ordnar den så, att den endast skall komma att meddela ett ofullständigt eller underhaltigt mått af kunskaper. Det har af en talare påpekats, att antalet nötkreatur, som behandlats vid institutet i Stockholm endast skall utgjort 13. Detta är antalet af dem, som behandlats uti stallarne vid institutet, men hela antalet nötkreatur som åtnjutit läkarevård från nämnda institut, uppgår till 1,126 stycken. Det går icke för sig att transportera sjuka nötkreatur långa vägar utan måste man för dem använda den äfven i fråga om sjuka menniskor allmänt begagnade utvägen att låta läkaren begifva sig till de sjuka. Hästar äro i de flesta fall vida lättare att transportera och då i Stockholm finnes ett stort antal sådana, är äfven antalet hästar, som behandlats vid sjelfva inrättningen vida större, under det af dem blott ett mindre antal skötts genom ambulanser. När man ser att antalet djur, som varit föremål för behandling vid institutet i Stockholm, uppgår tillsammans till 5,900, har man deraf grundad anledning antaga, att de elever, som begagnat sig af undervisningen derstädes, icke saknat tillfälle att se på och vinna kännedom om behandlingen af en hel mängd olika sjukdomar. Då man finner, att ett så stort

land som Preussen kan vara belåtet med ett enda veterinärinstitut, vill det synas mig att äfven Sverige kan vara det, och då antalet nya elever som ansetts erforderligt efter veterinärväsendets behöriga ordnande, icke beräknats högre, än till 12 om året, är det väl icke för mycket begärdt, om man fordrar att detta antal skall kunna undervisas i Stockholm. Man har sagt att veterinärinrättningen i Skara genom utarrendering af den till densamma hörande donationsjorden skulle kunna bereda sig större inkomster; jag lyckönskar inrättningen i så fall dertill och hoppas att de, som intressera sig för saken, ej skola underlåta att vidtaga denna åtgärd. Hvarken jag eller någon annan har hyst den åsigten, att läroverket i Skara borde försvinna, och kan detsamma genom utarrendering af sin jord bereda sig större tillgångar, tror jag att hvar och en skall med nöje se att detta sker.

Det upplästes af en talare ur statsråds-protokollet ett anförande såsom bevis på Kongl. Maj:ts åsigt i denna fråga. Den "jag" som i protokollet förekom var emellertid Herr Departementschefen och icke Kongl. Maj:t, och yttrandet gick hufvudsakligen ut på att det var för donationens bibehållande, som man ifrågasatte inrättningens ytterligare utvidgning på statens bekostnad. För mig är det allmännas fördel af större vikt än donationen.

Genom den sammanblandning af olika frågor, som egt rum, har följden blifvit att man hittills icke fått något fullständigt institut ordnadt. Låt oss först få det ena färdigt, sedan kunna vi nog få ytterligare ett ordnadt — om deraf verkligen skulle göras behof. Att för närvarande skjuta undan så väl det ena som det andra kan jag för min del ej gilla. Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr vice Talmannen: Det är med anledning af ett yttrande från statsrådsbanken, som jag tagit mig friheten att ännu en gång begära ordet. Det sades nemligen att, för den händelse Kongl. Maj:ts proposition icke bifölles och anslaget ej beviljades, så kunde möjligen Hernqvistska arvingarne inleda en process, som komme att leda derhän att staten ginge miste om hela donationen. Ehuru jag med så mycket uppmärksamhet som möjligt genomläst det Hernqvistska testamentet, som med sina många kodiciller och tillägg är ganska otydligt, har jag för min del icke kunnat finna, att der någonstädes finnes bestämdt uttryckt att det skall vara ett fullständigt läroverk i Skara. Jag vågar emellertid ej bestrida att så kan vara förhållandet, men om så vore fallet, så får jag för min del förklara att jag anser det vara temligen tydligt bevisadt, att ett sådant läroverk som det ifrågasvarande är tillräckligt för vårt land, och jag kan således icke inse att det vore någon så stor olycka, om staten ginge miste om denna donation. Så vidt jag af tillgängliga handlingar kunnat utröna bereder den Hernqvistska donationen för närvarande en inkomst på 6,000 R:dr; det nuvarande statsanslaget är 4,100 R:dr; Kongl. Maj:t har nu begärt dels ett årsanslag af 10,000 R:dr, dels ett anslag till byggnader m. m. af 10,000 R:dr, motsvarande en ränta af 500 R:dr. Det hela skulle sålunda blifva en årlig utgift af 14,600 R:dr; att betala en sådan summa för att vara i åtnjutande af 6,000 R:dr synes mig icke vara

en god hushållning, när nemligen behovet icke påkallar två sådana inrättningar. Man har här äfven åberopat känslan af pietet mot testator, och det är en känsla som äfven skulle verka på mig ganska mycket, om också icke så stora fördelar längre skulle vara förenade vid donationen; det är därför ej blott på mitt eget omdöme jag litar, utan ber jag att få åberopa det förhållande, att just en af testamentsexekutorerne, den bekante Nordling, just var den som, sedan han flyttat från Skara hit till Stockholm, verkade för att veterinärundervisningen skulle hafva sitt hufvudsäte i Stockholm och att det endast skulle vara en lägre inrättning i Skara. Om sålunda en af testamentsexekutorerne kunde hålla på denna åsigt, så anser jag det innebära tillräckligt skäl för den tanken att man ej går testators minne för nära om man icke upphöjer inrättningen i Skara till fullständigt institut. Vore saken nu verkligen hjälpt med ett årsanslag på 10,000 R:dr och ett anslag för en gång till samma belopp, så skulle jag dock icke tveka att ögonblickligen bifalla Kongl. Maj:ts proposition, men det torde väl vara klart och tydligt att byggnader behöfvas lika väl i Skara som i Stockholm, emedan de som nu finnas i Skara äro gamla. Har man en gång tagit första steget, får man väl äfven taga de följande för att åstadkomma en fullständig likställighet, och då komma dessa 10,000 snart att efterföljas af flere. Jag fortfar med mitt yrkande på bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Grefve Posse: Jag har begärt ordet med anledning af ett ytt-
rande af den talare på smålandsbänken, som nyss hade ordet. Han behagade åt hvad jag för en stund sedan yttrade gifva den tydning, att jag skulle sagt, det representationens beslut i fråga om hvilken del af vestra stambanan, som borde först färdigbyggas, framkallats af ett provinsintresse, och han tog sig deraf anledning förklara att, om han, då beslutet fattades, vetat att så var förhållandet, skulle han handlat helt annorlunda, än han då gjorde. Jag har icke sagt något sådant, utan hvad jag sade var, att motståndarne till detta beslut skyllde beslutets förfäktare för att handla under inflytelsen af ett provinsintresse, alldeles som det i dag skett i den nu föreliggande frågan; men, liksom jag då protesterade mot en sådan uppfattning, så protesterar jag äfven nu mot att denna fråga skulle vara af intresse för Vestergötland ensamt. För min del kan jag icke finna annat än att det är en fråga af stor vikt för hela landet att få ett veterinärinstitut af bättre beskaffenhet, än hvad vi nu ega, och det är på denna grund samt, under åberopande af hvad jag förut yttrat, som jag, med vidhållande af min åsigt i frågan, anhåller, att äfven Kammaren måtte vidblifva sin vid förra riksdagen uttalade mening och bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Essen: Jag antager, att Kammarens tålomod redan är uttömdt, och jag skulle icke vidare trötta Kammaren, om jag icke i sakens intresse ansåge det nödigt att besvara ett par anmärkningar, som här blifvit framställda. En ärad ledamot af Stats-Utskottet anmärkte, att man aldrig gifvit till känna, att man i Skara vill

vill hafva ett *fullständigt* veterinärläroverk. Det årliga anslag, som här blifvit begärdt, är dock afsedt att sätta veterinärrättningen i Skara i tillfälle att hålla lika kurser med institutet i Stockholm, för att sålunda undanrödja de olägenheter, som för det förra institutets elever uppkomma genom den högre kompetens, som tillägges de från det senare institutet utexaminerade; och skola lika kurser vid veterinärrättningen i Skara införas, lärer väl detta icke kunna ske utan att inrättningen utvidgas till ett fullständigt veterinärläroverk. Samme talare nämnde äfven, att man inom Utskottet föreställt sig, att, derest inrättningen utvidgades till ett fullständigt läroverk, nybyggnader i en snar framtid skulle blifva behöfliga, och betydliga kostnader för staten derigenom uppkomma. Jag ber då att få upplysa, att inrättningens sjukstall för både hästar och nötkreatur äro nybyggda och i utmärkt skick, samt att äfven de öfriga byggnaderna, ehuru visserligen af trä och simpla i jemförelse med byggnaderna i Stockholm, med någon reparation skulle vara fullt användbara, äfven om vid inrättningen inrymdes dubbla eller tredubbla antalet elever mot nu. För en ganska lång framtid skulle icke någon annan nybyggnad erfordras än den af en smedja i stället för den gamla, som dels är otillräcklig till utrymmet och dels af trä, hvilket för en sådan byggnad icke är lämpligt. Då emellertid frågan om anslag till denna smedja förekommer under en senare punkt, är det nu icke min mening att dervid uppehålla mig; men då här äfven blifvit anmärkt, att så föga intresse skulle inom orten röjt sig för veterinärrättningens understödjande, vill jag erinra om att Skaraborgs läns hushållningssällskap till den nya smedjans uppförande beviljat 2,000 R:dr, och att intresset äfven visat sig deri, att elever vid inrättningen underhållits. Samme talare lade mig också till last, att jag skulle yttrat, att för mycket insigter skulle göra veterinärerne otjenliga för sitt yrke. Jag trodde icke, att det skulle sättas i fråga att jag hade lyst en sådan tanke, äfven om mina ord kommit att falla så, att de kunde gifva anledning till en dylik uttydning. Jag ber att få säga några ord, för att tydliggöra min mening, äfven om jag dervid skulle blifva något vidlyftig. Såsom bekant, erfordras för inträde vid veterinärinstitutet i Stockholm att hafva aflagt studentexamen, och den som ernått sådana förkunskaper, lärer väl i allmänhet kunna välja en bättre bana än veterinäryrket, enär åtminstone de flesta andra yrken lemna en högre inkomst och utsigt till hastigare ekonomisk förkofran. Följden deraf blir naturligtvis den, att endast ett fåtal personer med sådana förkunskaper välja denna bana. Och den frågan ligger nära till hands: Hvarföre välja då *några* den vägen? Svaret blir då att till följd af det ringa antal, som nu egna sig åt detta yrke, fri bostad och stipendier kunna beredas nästan hvarje elev, och att under sådana omständigheter en och annan, som efter aflagd studentexamen icke kan förskaffa sig medel till de ytterligare kostnader som för inträde på andra banor erfordras, välja denna, der han får sin undervisning snart sagdt för intet. Men denna lilla fördel är dock icke tillräckligt lockande, för att många skulle dervid egna sig åt yrket, utan detta kommer alltid, så länge fordrin-

garne på förkunskaper ställas så dryga, att finna högst få idkare. Detta är hvad jag afsåg med min anmärkning mot att fordringarne på förkunskaper ställas för höga; att veterinärerne blifva skicklige i sitt yrke kan jag naturligtvis icke hafva något emot.

Densamme talaren yttrade äfven, att det vore bra, om de genom Hernqvistska testamentet till veterinärrättningen i Skara donerade jordegendomarne kunde utarrenderas till högre pris. Det vore visst bra, som jag redan antydt, men det är icke detta som är hufvudfrågan här, utan frågan är den, att om dessa egendomar kunna be-tinga högre arrenden och således hafva ett högre värde, blir det en större förlust för staten att låta dessa egendomar sig fränhändas, och att det derföre är af vigt att man går varsamt till väga, så att icke hela donationen går för staten förlorad. Talaren tycktes visserligen ringakta det af Chefen för Ecklesiastik-departementet afgifna yttrande om möjligheten häraf; men jag vågar påstå att Departementschefens omdöme derutinnan förtjenar mer tillit än representantens, då det väl måste antagas, att Departementschefen tagit noggrann kännedom om saken, innan han till statsrådsprotokollet fällit ett sådant yttrande. Detta yttrande har äfven blifvit bekräftadt af den Konungens rådgifvare som är här tillstädes, och jag hemtar deraf ytterligare stöd för min åsigt, att det kan vara fara värdt att dessa egendomar blifva staten fränhända, om ej Kongl. Maj:ts förslag godkännes.

Man har äfven sagt, att veterinärinstitutet i Stockholm borde först tillses, och sedan kunde man framdeles ordna veterinärrättningen i Skara; men behovet är för ögonblicket att ordna veterinärrättningen i Skara, enär de närvarande lärarekrafterna der äro för små, för att uppehålla kurserna, hvaremot behovet i fråga om institutet i Stockholm icke är så för stunden trängande.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 34:de punkten i utlåtandet N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51.
Nej—50.

Mom. b.

Bifölls.

35:te punkten.

Grefve Beck-Friis: Då en Kongl. förordning angående behandling af med rots behäftade hästskulptur utkommit sedan Utskottets betänkande afgafs, och det mål, som med den af Utskottet föreslagna skrifvelsen afsågs, således redan blifvit uppnådt, tager jag mig friheten hemställa, att Utskottets förslag i denna punkt måtte få förfalla.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Efter den föregående talarens yttrande kan jag afstå från ordet och anhåller endast om afslag å den föreliggande punkten.

Herr Hallin: Förekommen af den förste talaren i hvad jag ämnat yttra, afstår äfven jag från ordet.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

36:te, 37:de och 38:de punkterna.

Biföllos.

39:de punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Den motionär, hvars förslag i denna punkt blifvit af Utskottet afstyrkt, har önskat få hos Kammaren anmäldt, att han af tjenstegöromål är förhindrad att vara här tillstädes, och det är äfven i enlighet med hans önskan, lika mycket som af eget intresse för saken, som jag anhåller att med några ord få bemöta de inkast mot motionen, som blifvit af Utskottet gjorda.

De vetenskapliga institutionerna i Stockholm medföra den fördelen, att ett större eller mindre antal personer, endast af intresse för saken och utan att deras arbete för staten föranleder någon kostnad, egna sig åt utvecklingen af någon särskild vetenskap. Dessa institutioner måste dock från statens sida förvänta, att de erhålla åt-

minstone det understöd, som är alldeles oundgängligen nödigt för utvecklingen af den verksamhet, som utgör deras ändamål. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-akademien, hvilken, såsom bekant, hufvudsakligen egnat sin uppmärksamhet åt fornforskningen, hade, då åtskilliga af de anslag, hvilka för närvarande stå till akademiens disposition, visat sig otillräckliga, före innevarande riksdag ingått till Kongl. Maj:t med framställning om förhöjning i dessa. Sälunda hade akademien begärt, att anslaget till dess samlingar måtte höjas från 5,000 till 6,500 R:dr, anslaget för biblioteket från 750 till 1,200 R:dr, och anslaget för tryckning af akademiens skrifter från 1,000 till 2,000 R:dr. Hvad beträffar anslaget till samlingarne, så är det utan tvifvel ganska viktigt, emedan på samlingarnes rikhaltighet och fullständighet till stor del beror möjligheten att åtminstone hos den stora allmänheten framkalla det intresse för fornkonstkapen och de insigter i denna, hvilkas bibringande är det egentliga målet för akademiens arbete. Akademien samlingar, åtminstone några af dem, äro emellertid redan temligen rikhaltiga, och vill icke staten sätta akademien i stånd att ytterligare rikta dem i den mån tillfälle dertill erbjudes. må det vara statens ensak. Vigtigare hade en förhöjning i anslaget till biblioteket varit, ty då de skrifter, som i främmande länder utgifvas med afseende å fornforskningen, vanligen äro åtföljda af mer eller mindre dyrbara planscher, är det lätt begripligt, att ett anslag af 750 R:dr icke kan vara tillräckligt för att följa med den utländska litteraturen. I afseende å dessa båda anslag är något förslag nu icke väckt, och jag har talat om dem endast för att antyda de olika riktningar, i hvilka akademien behöfver af staten understödjas. Hvad åter angår anslaget till tryckningskostnad, uti hvilket motionären i likhet med akademien begärt förhöjning, så är detta utaf de ofvannämnda anslagen det allra nödigaste, derest man skall kunna förvänta någon frukt af akademien arbete. För icke många år sedan inskränkte sig akademien utgifna skrifter till dess handlingar, hvilka till en stor del måste vara af en mera vetenskaplig natur, än att allmänheten skulle för dem kunna hysa allt önskvärdt intresse; de böra dock fortfarande utgifvas, emedan de innehålla de dyrbaraste produkterna af det vetenskapliga arbete i den vägen, som inom landet bedrivs. Nu mera utgifver akademien dessutom ett månadsblad, som innehåller kortare lättfattliga uppsatser, beledsagade af planscher, och genom hvilket jag tror, att kärleken och hägen till fornforskningen i vårt land under de senare åren blifvit mera befrämjad än genom något annat. Akademien utgifver vidare sin tidskrift, som innehåller artiklar af mera vetenskaplig art, samt beskrifningar öfver mynt och medaljer, som äro åtföljda af ganska dyrbara planscher, och slutligen utkommer äfven från akademien ett arbete, innehållande framställningar af dyrbarare och mera karakteristiska pjäser ur statens fornsamlingar, hvilket i hög grad bidrager till att dessa samlingar blifva kända och besökta samt jemväl riktade med värderika föremål; ty personer, som ega sådana, lemna dem gerna från sig till staten, sedan deras intresse för fornkonstkapen genom akademien framställningar blifvit väckt, och de med egua ögon öfvertygat sig om huru verkliga värdefulla och förtjenta af uppmuntran statens samlingar äro.

Genom de ökade tryckningskostnaderna och de ökade utgifterna jemväl för akademiens arbete i allmänhet har emellertid inträffat, att utgifningen af akademiens skrifter icke kunnat fortgå så, som önskvärdt varit, och under en längre tid har icke något af akademiens handlingar kunnat utkomma, emedan anslaget för tryckningskostnad åtgått till de arbeten, som företrädesvis borde komma allmänheten till handa. Man skulle här kunna säga att, då dessa handlingar icke betala sig, böra de icke heller utgifvas; men en sådan invändning skulle icke förtjena något afseende, ty det är af vigt för sådana vetenskapliga arbeten, att de utgifvas för så godt pris, att icke någon viust deraf kan uppstå, emedan de eljest skulle finna få eller inga köpare.

Dessa äro de skäl, som jag tror tala för beviljande af det för akademien begärda anslag af 2,000 kronor. Mot dessa skäl har Utskottet uppställt det, att saken redan blifvit af Kongl. Maj:t pröfvad, men icke vunnit nådigt bifall. Jag får med afseende derpå uppmana Utskottets ledamöter, att ur Kongl. Maj:ts proposition eller det statsrådsprotokoll, som är densamma bifogad, framlägga något bevis derpå, att saken varit inför Kongl. Maj:t föredragen; jag tror icke, att detta skall befinnas möjligt, än mindre tror jag, att man der skall kunna uppleta de skäl, som hos Kongl. Maj:t gjort sig gällande för afslag å akademiens framställning. Utskottet har visserligen rätt deruti, att akademien hos Kongl. Maj:t gjort en sådan framställning; men derom ser man i den Kongl. propositionen och statsrådsprotokollet ingenting, och det enda, som kan gifva anledning att förmoda, det akademiens skrivelse kommit chefen för Ecklesiastik-departementet till handa, är att han tillstyrkt Kongl. Maj:t att föreslå Riksdagen den i akademiens skrivelse jemväl ifrågasatta förhöjning i lönerna för dess vaktmästare, hvilken nyss blifvit af Kammaren beviljad.

Då således, så vidt jag vet, icke till Riksdagens kunskap kommit något skäl emot den väckta motionen, men många skäl tala för densamma, anhåller jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets betänkande, måtte bifalla hvad motionären föreslagit.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Mot afslag å Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den i fråga varande motionen har jag väl icke egentligen något att invända. Jag ber blott att, med anledning af Grefve Hamiltons yttrande, få meddela den upplysningen, att sådana frågor, i hvilka Kongl. Maj:t icke beslutar någon framställning till Riksdagen, icke bruka upptagas i de statsrådsprotokoll, som biläggas Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof. Hvad angår orsaken dertill, att någon framställning i förevarande ärende icke gjordes till Riksdagen, så var det därför, att det af räkenskaperna från föregående år visat sig, att hittills på detta anslag förefunnits behållningar från det ena året till det andra. Dessa behållningar hade visserligen varit beroende af de inkomster, som influtit genom försäljningen af akademiens skrifter, och således af mera osäker beskaffenhet. Det var dock ett faktum, att för närvarande fanns behållning; och Kongl. Maj:t ville vid sådant förhållande icke göra någon framställning om förhöjning i anslaget. Då Kammaren emellertid synes vara benägen att bifalla mo-

tionen, och jag för min del gerna vill medgifva, att akademien möjligen kan tillfälligtvis råka i förlägenhet om medel för bestridande af sina utgifter, så vill jag icke motsätta mig bifall, till hvad den föregående talaren föreslagit.

Herr Bergstedt: Då jag för ett par månader sedan mottog Kongl. Maj:ts proposition och läste den del deraf, som handlade om åttonde hufvudtiteln, så kan jag icke neka, att det var med en känsla af smärta, som jag tyckte mig finna, att den högsta odlingens intressen icke blifvit af Kongl. Maj:t behandlade med den ömhet, jag väntat och hoppats. Särskildt gjorde det mig ondt att finna frårvaren af en punkt, som låg mig särdeles om hjertat, nemligen frågan om ett anslag för tillbyggnad och införande af värmeledning i universitetsbiblioteket i Upsala. För två år sedan tog jag mig friheten att i denna Kammare väcka en motion derom; förslaget rönt då stora sympatier, och man erkände från alla håll, att det var ett oundgängligt behof; jag hade äfven den glädjen att finna understöd hos universitetets dåvarande och näst föregående högste styresmän. Men jag fann min motståndare i Chefen för Ecklesiastik-departementet, hvilken lade vikt på att få motionen underkänd. Hans skäl vill jag nu icke upprepa; men han afböjde den skrifvelse i ämnet, som jag tyckte mig finna att denna Kammare var benägen att medgifva, och jag ville vid sådant förhållande icke vidare yrka derpå, ehuru jag icke kan neka, att hans obenägenhet i detta afseende något väckte min förvåning, då jag såg honom med ett intresse, som jag ej kan förklara, omfatta andra skrifvelseförslag, t. ex. i fråga om folkskoleinspektionens dragande under landstingen. Motionen föll således, men, som jag tror, till en god del under inflytande af det yttrande, som fälldes från statsrådsbänken, att Kongl. Maj:t redan till nästa Riksdag skulle göra en framställning i ämnet, hvarigenom det af mig afsedda målet skulle vinnas. Hvarken till nästa Riksdag eller till den nu pågående har kommit en sådan framställning, och jag var ett ögonblick frestad att förnya min motion i ämnet. Men jag visste, att de krafter, som då skulle sättas i rörelse mot densamma, voro för stora, för att mina skulle förslå deremot. Jag afstod således från ett sådant försök; men det gjorde på mig ett högeligen smärtsamt intryck att finna, det en så stor och enligt allas erkännande vigtig angelägenhet icke kunnat vinna Kongl. Maj:ts deltagande. Då jag derjemte såg, huru Kongl. Maj:t behandlat den nu föreliggande lilla frågan, som dock är en obetydlighet i jemförelse med den, hvilken jag nyss vidrört, så tyckte jag också det vara hårdt, att en vetenskaplig anstalt, som står på en sådan höjd som denna och hvilken gör så mycken nytta i vårt land, icke skulle anses värd, att dess intressen befordrades med ett litet anslag på 1,000 kronor, som man visste vara väl behöfligt. Samtidigt kom det emellertid till min kännedom, att en ledamot af denna Kammare försökt att på enskild väg godtgöra denna brist; och jag hoppades då, att hans framställning skulle vinna understöd inom Stats-Utskottet. Detta blef dock icke förhållandet; ty Utskottet har på den grund, att saken redan skulle hafva varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men icke föranledt någon framställ-

ning från Kongl. Maj:t till Riksdagen, icke ansett sig böra förordad den i fråga varande motionen. Men efter hvad som nu blifvit anfordrt af den förste talaren, och sedan en af Konungens rådgifvare, som här är närvarande, förklarar sig icke hafva något emot ett bifall till motionen, så anser jag icke något skäl finnas att motsätta sig densamma; utan får jag i likhet med den förste talaren anhålla om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Friherre af Ugglas' motion.

Grefve Beck-Friis: Man har i Stats-Utskottet antagit såsom regel att icke, utom i fall af högst trängande behof, på enskild motionärs framställning tillstyrka beviljande af anslag till statsinstitutioner; och jag tror, att det är tillämpningen af denna regel, som äfven i förevarande fall gjort, att man icke velat tillstyrka bifall till Friherre af Ugglas' motion. Men då en af Konungens rådgifvare här yttrat, att han icke har något emot ett bifall till motionen och denna således vunnit stöd och gillande inom Konungens råd, så kan jag icke se någon nödvändighet för Utskottet att vidhålla sin åsigt i detta fall; utan får jag därför för min del äfven yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Friherre af Ugglas' motion.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till den ifrågavarande motionen, hvilken proposition med ja besvarades.

40:de—57:de punkterna.

Biföllos.

58:de punkten.

Mom. a.

Biföllos.

Mom. b.

Herr Rydén: Jag vågar för min del anse, att det fåtal af tjänstemän, 26 till antalet, om hvilka här är fråga, icke, om Stats-Utskottets tillstyrkande skulle blifva Riksdagens beslut, i verkligheten skulle komma i åtnjutande af den välvilliga omtanke, som Riksdagen bevisat tjänstemännen i allmänhet. Det torde vara bekant, att konsistorie-notarierna hafva en temligen trägen tjänstgöring; efter hvad jag tror mig känna, erfordras för de flesta af dem 9 till 10 timmars dagligt arbete; dessutom åligger dem en ganska betydlig kassaförvaltning. Amanuenserne hafva naturligtvis mindre att göra; men deras aflöning är också högst obetydlig och jmförelsevis ännu lägre än konsistorie-notariernes. Så vidt jag känner, är det bland dessa 26 tjänstemän endast 7, som äro försedda med en aflöning, som kan

kallas anständig och måhända tillräcklig. De öfriga äro verkligen i en ställning, som med hänsyn till den nu rådande dyra tiden för-tjenar att ganska mycket behjertas. Jag har visserligen icke någon anledning att beklaga mig öfver Stats-Utskottets behandling af denna fråga; ty Utskottet har här, liksom i öfriga fall, tillstyrkt Riksdagen att bevilja två tredjedelar af det belopp, som Kongl. Maj:t begärt. Men så vidt jag förstår, är utgångspunkten för Kongl. Maj:ts förslag här icke fullt riktig; ty Kongl. Maj:t har beräknat det begärda dyrtidstillägget endast på den del af de i fråga varande tjänstemännens löner, hvilken utgår af statsmedel, och denna del är i de flesta fall ganska obetydlig. Att nu inlåta mig i någon undersökning, huru detta förhållande tillkommit, tillåter mig icke tiden, ej heller tror jag det nu vara nödvändigt. Ty det är ett faktum, som torde vara bekant för de fleste, att dessa tjänstemäns aflöning till ganska vä-sentlig del består af sportler, ett aflönings sätt, som alltid är mera eller mindre otjenligt, och hvilket, på det sätt det här förekommer, åtminstone i två fall är af särdeles odiös beskaffenhet. Jag syftar härmed på den s. k. *kollektprovisionen* och på *fullmaktslösen*, hvilken senare genom Kongl. brevet af den 17 December 1851 är bestämd att utgå med 4 % af der lön, för hvilken fullmakt lemnas, något som verkligen är så obilligt för den, som skall erlägga afgiften, och så obehagligt för den, som skall uppbara densamma, att olägenhe-terna i ett sådant sätt att aflöna statens tjänstemän torde vara all-mänt erkända. Jag skulle således för min del anse det vara mycket önskvärdt, att dessa afgifter kunde upphöra; men derom kan det nat-URLigtvis nu icke blifva frågan att öfverlägga eller fatta beslut. Kongl. Maj:t har nu föreslagit, att 5,574 kronor måtte beviljas såsom dyrtidstillägg åt dessa tjänstemän. Om man fördelar detta belopp på 26 personer, förutsatt att alla skulle komma i fråga att erhålla löne-tillägg, så uppkommer en qvot af ungefär 300 kronor; och detta kan verkligen icke i dessa tider sägas vara någon öfverdrifven eller oskä-URLigt stor löneförbättring. Jag vågar därför hemställa, om icke, under behjertande af de särskilda omständigheter, som här föreligga, och då Kamrarna vid behandlingen af de föregående hufvudtitlarne, exem-pelvis den sjette, visat sig benägna att taga dylika omständig-heter i betraktande, Första Kammaren för sin del skulle vilja i detta speciela fall göra ett undantag från den eljest antagna regeln och, med frångående af Stats-Utskottets förslag, bifalla hvad Kongl. Maj:t begärt, eller ett belopp af 5,574 kronor, till dyrtidstillägg åt de nu i fråga varande tjänstemännen, under det vilkor, att ingen af dem skulle undfå dyrtidstillägg i vidsträcktare mån, än att *hela* hans aflöning; den förutvarande så väl som det nu beviljade tillägget, tillsammans icke öfverstege för en konsistorie-notarie 3,000 kronor och för en amanuens 1,000 kronor. Derjemte skulle jag för min del, då saken för närvarande icke befinner sig i ett tillräckligt utredt skick, vilja hemställa, huruvida det icke vore lämpligt, att Riksdagen i samman-URLing härmed beslöte en underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t, efter förutgången fullständig utredning, så väl hvad angår dessa tjänstemäns löneförmåner, som deras mera eller mindre vidsträckta tjänsteåligganden, ville till en kommande riksdag afgifva förslag till

reglering af deras löner, i det hufvudsakliga syfte att helst alla till dem ingående sportelinkomster eller åtminstone *kollektprovision* och *fullmaktslösen* måtte för framtiden komma att upphöra. Jag får således hos herr Talmannen anhålla om proposition dels på bifall till Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, dels på en sådan underdånig skrifvelse, som jag nu haft äran föreslå.

Grefve Beck-Friis: Det må väl vara, att en del af dessa tjänstemän äro särdeles illa aflönade; men å andra sidan finnes det bland dem åtskillige, som hafva högst betydliga löneförmåner, hvilka, såsom det synes af det Kongl. Maj:ts proposition bilagda statsrådsprotokollet, för vissa af dem uppgå ända till 6,000 kronor. Det är också af den orsaken, som Kongl. Maj:t förbehållit sig att efter omständigheterna och såsom billigheten fordrade få fördela det belopp, som i detta afseende komme att af Riksdagen beviljas. Hvad sjelfva siffran af detta belopp angår, så har Kongl. Maj:t här som annorstädes beräknat densamma till 30 procent af de förut varande lönerna, och Utskottet har för sin del icke funnit någon anledning att i detta speciela fall frångå den af Riksdagen godkända proportionen, att nemligen bevilja två tredjedelar af hvad Kongl. Maj:t sålunda begärt. Jag hemställer därför, att Utskottets förslag i denna del måtte af Kammaren bifallas. Hvad angår den underdåniga skrifvelse, som den siste talaren föreslagit, så hemställer jag till honom, om det kan vara klokt att med den nu förevarande frågan om dyrtidstillägg sammanblanda en så vigtig och vidtgående fråga, som den om en reglering af dessa ecklesiastike tjänstemäns lönevilkor. Jag tror, att denna fråga är alldeles för omfattande att i sin nuvarande form böra blifva föremål för Riksdagens behandling.

Herr Rydén: För att icke göra den nu föreliggande frågan alltför vidtomfattande anhåller jag att i mitt förra yrkande få göra den inskränkingen, att jag endast hemställer om afslag å Stats-Utskottets tillstyrkande, så vidt det skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, till hvilken senare jag anhåller om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet dels ock afslag derå, för så vidt momentet skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga framställning, och bifall till samma framställning oförändrad; gjordes proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

66:te och 67:de punkterna.

Biföllos.

68:de punkten.

Herr Carlson: Såsom det synes af de till Stats-Utskottets betänkande afgifna reservationerna, har jag icke kunnat instämma i Ut-

skottets tillstyrkande i den nu förevarande punkten. Man kan visserligen ej annat än finna, att ett oinskränkt bifall till Kongl Maj:ts proposition i denna del svårligen må vara att hoppas, då statens tillgångar redan förut blifvit i så hög grad tagna i anspråk. Jag har dock för min del trott, att den gräns, till hvilket Utskottet ansett att man i förevarande fall kunde gå, rättast borde sättas något högre. Utskottet har utgått från den otvifvelaktigt riktiga grundsatsen, att, der ett verkligt och framstående behof vore för handen, der borde man bevilja dyrtidstillägg redan för år 1874, och på den grunden tillstyrkt, att ett dylikt tillägg för detta år måtte meddelas sådana elementarlärare, som uppbure i aflöning 2,500 kronor eller derunder. Jag medgifver, att, om man blott och bart tager sjelfva den enkla siffran i betraktande, detta förslag synes hafva stora skäl för sig. Men tager man åter det lefvande, verkliga förhållandet under ögonen, så tror jag, att saken ställer sig något annorlunda. Ty de lägsta lönegraderna å 1,000 och 1,500 kronor upptagas nästan helt och hållet af unge män, som nyss ingått i tjenst och ännu icke bildat någon familj; så är det vanligen äfven fallet med den nästa graden å 2,000 kronor, hvilken för lektorerna är den lägsta. Redan vid den derpå följande å 2,500 kronor uppstå större behof, då äktenskap oftast vid den tiden ingås och familjen börjar att växa till. Men det största behofvet inträffar i sjelfva verket för dem, som hafva 3,000 kronor i lön; och detta bevisas äfven af de uppgifter, som blifvit Stats-Utskottet meddelade från Ecklesiastik-departementet och hvilka gifva vid handen, att största antalet af de lärare, som äro gifta och hafva familj att underhålla, faller just inom denna grad å 3,000 kronor. Vid denna tidpunkt hafva de varit så länge i tjenst, att familjen hunnit att tillväxa, så att den kräfer större utgifter än lärarne vid nuvarande pridförhållanden äro i stånd att bestrida med den dem tillkommande aflöningen. Inom Utskottet vanns äfven ganska mycken anklang för det förslag, som jag nu tagit mig friheten att förorda, ehuru vid det slutliga afgörandet det i betänkandet tillstyrkta förslaget blef rådande. Om man nu betänker, huru tung och huru ansvarsfull den tjenstgöring är, hvarom här är fråga, så tror jag verkligen man måste medgifva, att en aflöning af 3,000 kronor är ganska svag och otillräcklig. Ty att efter 15 års arbete i statens tjenst icke erhålla större lön, än denna siffra angifver, innebär icke något uppmuntrande, synnerligen om man tager i betraktande de förberedelser, som erfordras för inträde i lärarekallet; en blifvande lärare måste nemligen aflägga flera arbetsamma och tidsödande prof på kunskaper än de flesta andra embetsmän. Af dessa skäl har jag för min del, likasom flere andra ledamöter af denna Kammare, ansett, att den gräns, intill hvilken dyrtidstillägg åt dessa tjenstemän för innevarande år skulle beviljas, borde sättas sålunda, att äfven de lärare, som hade 3,000 kronor i lön, blefve delaktiga af ett sådant tillägg. Att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i oförändradt skick, torde, såsom jag redan nämnt, vara för mycket vågadt; utan får jag därför inskränka mig till det vördsamma yrkandet, att Kammaren ville besluta den ändring i Utskottets förslag, att i stället för siffran 2,500 insattes 3,000; och

torde den ändring i slutsumman, som härigenom blefve nödvändig, kunna öfverlemnas åt Utskottet att verkställa.

Grefve af Ugglas: Då jag finnes antecknad såsom reservant vid denna punkt, vill jag derom yttra några ord. Då Riksdagen ogillat den mening jag hyser, eller att dyrtidstillägget borde beviljas för år 1874, och då Riksdagen för större delen af tjänstemännen icke velat medgifva något undantag från denna allmänna regel, så har det varit min oangenäma skyldighet att bestrida åtskilliga dyrtidstillägg för detta år, på det att icke statens tjänstemän må behandlas på olika sätt. Så skedde till exempel i afseende på en punkt, som rör mig närmare än många andra, nemligen vid fråga om den indelta arméns löneförbättring. Här är enahanda förhållande. Det må vara sannt, att lärarne hafva en större förberedande kurs att genomgå för att vara vuxna sitt kall än andra statens tjänstemän, men ser jag till de löneförmåner lärarne nu hafva och jmför dem med hvad som tillkommer andra tjänstemän vid samma lefnadsålder, så ser jag deruti ingen skilnad, som berättigar till ett undantag för de förra. Jag får dertill nämna, att det väl icke är så omöjligt för lärarne vid elementarläroverket att utom den ordinarie lönen bereda sig åtskillig förtjänst, och jag vet till och med, att så allmänt sker. Det är gifvet, att, då en och annan lärjunge i vissa kunskapsgrenar har större svårighet att följa med sina kamrater, denne lärjunges föräldrar vänder sig till den lärare, som har undervisningen i denna kunskapsgren sig anförtrodd, och af honom begär särskild handledning för lärjungen. På sådant sätt kunna lärarne få icke så obetydlig förtjänst bredvid den ordinarie lönen. Jag har i följd häraf icke kunnat finna något skäl att göra skilnad mellan lärarne och statens tjänstemän i öfrigt, och då jag icke älskar godtyckliga undantag, har jag ansett det såsom en pligt att bestrida Utskottets uppfattning i denna fråga, och vidblifver jag ännu min åsigt härom.

Grefve Beck-Friis: Då Utskottet här icke till fullo kunnat följa det af Kongl. Maj:tgjorda förslaget om löneförbättring åt elementarlärare, utan stannat vid en lägre siffra, så tror jag dock icke, att Utskottet dervid träffat den rätta punkten. Om nemligen ett streck skall dragas mellan dem, som hafva större behof af löneförbättring, och dem, som hafva mindre, så tror jag, att detta streck bör ligga en grad högre upp, än nu är föreslaget. På sätt i min reservation hemställes, har jag trott, att en lön af 3,000 R:dr borde vara det maximum, hvarunder dyrtidstillägg skulle medgifvas, och ber jag att såsom stöd därför få anföra följande: Förhållandet med de lägsta lönegraderna är, såsom en föregående talare sagt, verkligen sådant, att de tillträdas vid yngre år, och att deras innehafvare i allmänhet äro ogifta, då deremot familjefädernas antal växer proportionaliter, ända tills man når lönegraden 3,000 R:dr. Jag har här endast fragmenter af en fullständig tabell, som uppgjordes inom Utskottet, men ber dock att få meddela några siffror derur för att bevisa mitt påstående. Se vi nemligen till, huru det förhåller sig med antalet gifta och ogifta bland elementarlärarne, så gestaltar det sig sålunda: af

dem med 1,000 R:drs lön: 37 gifta 85 ogifta; vid 1,500 R:drs lön 55 gifta 70 ogifta; vid 2,000 R:drs lön 76 gifta 65 ogifta; vid 2,500 R:drs lön 58 gifta 37 ogifta, men vid 3,000 R:drs lön 114 gifta och endast 29 ogifta. Här af synes mig vara klart, att, om en lärare behöfver löneförhöjning, så är det just vid den tid, då han uppnått mogen ålder och trädt i äktenskap. För öfrigt får jag yrka bifall till reservationen och afslag å Utskottets förslag, hvarigenom Kammarens beslut skulle komma att lyda sålunda: "att Kongl. Maj:ts ofvanberörda nådiga framställning måtte på det sätt bifallas, att för tilldelande af tillfällig löneförbättring dels med 500 kronor åt hvar och en af de vid elementarläroverken anställde rektorer, lektorer, adjunkter och kolleger, hvilka för närvarande uppbära i lön 3,000 kronor och derunder, samt dels i enlighet med de af Kongl. Maj:ts föreslagna grunder åt öfningslärare vid förenämnda läroverk, ett sammanräknadt belopp af 346,500 kronor för innevarande år anvisas".

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Önskligast vore visserligen om Kongl. Maj:ts proposition blefve bifallen, emedan man då sluppe att uppdraga en gränsskilnad, som är mycket svår att rätt bestämma, men då föga utsigt därför finnes, ber jag att få instämma uti det yrkande, som Herr Carlson framställt och Grefve Beck-Friis understött. Det är otvifvelaktigt, att den förminskning uti värdet af alla löner, som nu inträffat, skall hårdast drabba de löntagare, som äro gifta. Af alla lärare uti lönegraden 3,000 R:dr äro 79,7 procent gifta och 20,3 ogifta; vid 3,500 R:drs lön äro 75 procent gifta mot 25 procent ogifta, och vid 2,500 R:drs lön är proportionen 62 procent gifta mot 38 ogifta. Här af visar det sig således, att familjernas antal är störst uti den lönegrad, der aflöningen uppgår till 3,000 R:dr, och der vågar jag äfven påstå, att behofvet är mest kämbart. De skäl, som i öfrigt af föregående talare blifvit anförda för bifall till reservationen, synas mig vara så kraftiga, att jag icke behöfver upptaga tiden med något ytterligare ordande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Med den föregående talaren instämmer jag visserligen deruti, att det hade varit lyckligast, om bifall kunde lemnas åt Kongl. Maj:ts proposition, nemligen icke blott uti denna punkt, utan äfven i öfrigt, så att man hade sett till godo tjänstemännens behof i allmänhet äfven för år 1874. Detta har emellertid blifvit afslaget, och nu stå vi på den punkt, att vi nödgas se till, huruvida särdeles ömmande omständigheter tala för ett undantag i afseende på den ena eller andra kategorien af tjänstemän. Denna Kammare medgaf till exempel, då fråga var om Fjerde hufvudtiteln, för innevarande år ett anslag af 80,000 R:dr till indelta arméns befäl att utgå till sådana, som icke hafva 1,000 R:dr i lön. För ett sådant beslut fanns den mest giltiga grund, men det afslogs vid den gemensamma voteringen. Ser man nu till hvad som här är föreslaget, så finner man uti hvilket lyckligt predikament dessa lärare skulle komma i jämförelse med statens öfriga tjänstemän? När det var fråga om Sjunde hufvudtiteln, så gjorde man undantag för en del tjänstemän, som hafva 1,000 R:drs lön och icke innehafva någon annan befattning; men här är

fråga om att gifva dyrtidstillägg åt personer, som hafva 2,500 R:drs lön, utan afseende på hvilka befattningar de derjemte kunna sköta. Det är nogsamnt bekant, att företrädesvis just den del af embetsmannaklassen, hvarom nu är fråga, är i tillfälle att genom enskild verksamhet förbättra sin ekonomiska ställning; dels hafva de elever inackorderade hos sig, dels meddela de enskild undervisning åt lärjungarne, dels inträda de uti enskilda skolor och dels äro de verkställande direktörer i privatbanker och dylikt. Under sådana förhållanden vill det synas mig, som om äfven de, hvilka mest önska befordra dessa tjänstemäns bästa, borde vara belätne med det förslag, som Stats-Utskottet afgifvit. Jag kan emellertid icke med den talare på upplandsbänken, som nyss yttrade sig, dela den åsigt, att ingenting bör göras, ty det synes mig vara att gå allt för långt, men deremot vill jag icke gå längre, än Stats-Utskottet föreslagit. Jag tror, att ett motsatt tillvägagående hvarken vore billigt eller klokt, ty jag fruktar, att en höjning af siffran enligt reservanternes förslag skulle i händelse af gemensam votering betydligt öka chancerna för att dessa tjänstemän skola gå miste om allt dyrtidstillägg. Jag tror således för min del, att det i deras eget intresse är bäst att stanna vid hvad Stats-Utskottet uti denna punkt föreslagit.

Man har talat om förhållandet mellan gifta och ogifta — hvem tänker derpå då det är fråga om andra tjänstemannaklasser? — och sagt att de ogifta som nyss inträdt i sin verksamhet icke skulle vara i behof af den hjälp som här är i fråga att gifva. Tyvärr tror jag, att hvar och en som är närmare bekant med förhållandena icke kan förneka, att de flesta af ifrågavarande lärare, då de börja sin verksamhet, äro besvärade med skuld, och att densammas amortering förminskar deras i början dock alldeles icke rikligt tilltagna inkomst. Jag anser det derföre vara ganska riktigt, att Stats-Utskottet icke uppdragit någon sådan gränsskilnad, som här är i fråga mellan gifta och ogifta, och på detta samt förut anförda skäl anhåller jag om bifall till den föredragna punkten.

Herr Hasselrot: Om Riksdagen beviljar det föreslagna dyrtidstillägget för elementarlärverkens lärare, så anser jag den för ingen del begå någon inkonsequens, emedan, enligt min uppfattning, det bland alla statens tjänstemän icke finnes många, som hafva en så trägen, tröttande och ansvarsfull sysselsättning som dessa. Jag skulle derföre helst hafva yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men då jag icke hyser någon förhoppning om att den skall gå igenom, så vill jag inskränka mig att påyrka antagandet af den förste talarens förslag. Det är påtagligt, att om endast det lönetillägg, som Stats-Utskottet föreslagit blir bifallet, så få blott de lärare lättnad, som deraf minst äro i behof. Det är nemligen för mig klart, att en ung ogift man lättare försörjer sig med 1,000 å 1,500 R:dr, än en person vid mera framskriden ålder och med familj försörjer sig med 3,000 R:dr. De yngre skollärarne kunna dessutom i allmänhet hafva andra befattningar; de kunna biträda med enskild information m. m., men dertill äro af flera skäl i allmänhet icke de äldre i stånd. Det är af dessa skäl, som jag anhåller om bifall till den förste talarens för-

slag, att gränsen måtte sättas upp till 3,000 R:dr, och att således för ändamålet måtte anslås ett belopp af 346,500 kronor att utgå under innevarande år.

Herr vice Talmannen: Då jag finnes antecknad såsom reservant utan angifvande af i hvilken riktning min reservation gått, så vill jag gifva till känna, att den afser rent bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Då det emellertid icke är sannolikt, att ett sådant yrkande kan vinna bifall, så finner jag icke skäl att besvära Kammaren med åhörandet af de grunder, hvarför jag anser denna proposition böra bifallas, utan inskränker mig till att yrka antagandet af Herr Carlsons förslag.

Herr Rydén: Då det lär vara fåfängt att föreslå bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, så får jag förena mig med Friherre von Essen, Grefve Beck-Friis och Herr Carlson och instämma uti det yrkande, som förekommer i deras reservation.

Herr Carlson: Jag har blifvit gjord uppmärksam derpå, att till reservationen verkligen blifvit bifogad en slutsiffra, som uträknats af kamereraren i Utskottet, hvilket jag icke erinrade mig, då jag förra gången hade ordet. Då alltså denna siffra finnes, är jag fullt öfvertygad om, att den är riktig, och att den således kan insättas uti mitt förslag, ifall detsamma af Kammaren godkännes. Emot detta förslag har blifvit anmärkt, dels att lärarnes ställning icke vore så svag som man föreställt sig, och dels att man skulle gå andra embetsmannakorpser för nära, om man bifölle detsamma. Hvad det första beträffar, så får jag säga, att om en tjänsteman med den förberedelse, som är nödvändig för lärarekallet, efter 19 års tjänstgöring icke har mer än 2,500 R:dr i lön, så måste ovilkorligen hans ställning anses mycket svag, och beträffande den senare anmärkningen ber jag att få erinra, att denna Kammare redan i afseende på vissa embetsmannakorpser beviljat dyrtidstillägg för år 1874 och dervid gifvit fullt hvad Kongl. Maj:t begärt. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som jag tror skall utsläcka alla betänkligheter i detta sista afseende. Den ifrågavarande embetsmannakorpsen är nemligen den enda, så vidt jag har mig bekant, för hvilken Riksdagen vid dess sista sammanträde sjelf uttryckligen begärt löneförbättring. Det torde ligga i friskt minne hos en hvar, att Riksdagen då, särskildt beträffande elementarläroverkens lärare, anhöll om en "på billigheten grundad," såsom det hette, förbättring uti de nuvarande lönevilkoren. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att någon prejudice skulle ske mot andra embetsmannakorpser, och hvad den gemensamma voteringen beträffar, så hyser jag för min del ringa farhåga för densamma, emedan jag har den förhoppning, att Utskottets tillstyrkan skall bifallas af Medkammaren, och det således ej behöfver komma i fråga, att lärarne skola gå miste om allt dyrtidstillägg för innevarande år. Jag får därför vördsamt anhålla om bifall till mitt förra yrkande, med insättande af den siffra, som i reservationen förekommer.

Grefve Mörner, Axel: För min del vågar jag tro, att det ifrågasvarande förslaget från Stats-Utskottet icke tillkommit utan moget öfvervägande, och jag är så mycket mera öfvertygad att så är förhållandet, som jag haft äran att deltaga uti de öfverläggningar, som i ämnet blifvit förda, och hvilka för mig åtminstone gjort klart, att det vore förenadt, kanske icke blott med billighet, utan äfven med den säkraste utsigt om framgång för den ifrågasatta löneförbättringen för 1874, om man stannade vid den siffra, som Utskottet föreslagit; man kan nemligen genom att gå till en högre summa möjligen äfventyra ett afslag på alltsammans. Här har blifvit anfördt af föregående talare, att just de lärare, som för närvarande åtnjuta 3,000 R:dr, vore de som mest äro i behof af löneförbättring. Jag vill icke bestrida detta, men mot dyrtidstilläggets utsträckande till dem som hafva 3,000 R:drs lön talar en annan omständighet. Då vi taga i betraktande, att de lärare, som nu hafva 2,500 R:drs lön, enligt Stats-Utskottets förslag skola få 500 R:drs förhöjning årligen, så komma de genom denna förbättring icke högre än till en summa af 3,000 R:dr och således just till den punkt, då, enligt hvad en talare förut yttrat, behofvet af löneförhöjning gjort sig mest kämbart. Då en lärare således fått 3,000 R:dr i lön, så kommer han just i största behof af löneförbättring. Detta synes mig vara ett temligen klart skäl, som ock bör verka dertill, att man lika gerna bör gå till en ännu högre siffra än 3,000 R:dr. Detta vore naturligtvis omöjligt att bifalla, och derföre måste man stanna vid någon lägre siffra. Då onekligt är, att den som har endast 2,500 R:dr eller derunder måste vara uti en ännu mera generad ställning, än den som har 3,000 R:dr, så har det synts Utskottet angelägnast att bereda de förra en hjälp uti deras vilkor. En talare har vidare yttrat, att Riksdagen sjelf förklarar sig villig att gifva löneförbättring åt elementarläroverkens lärare och framställt en begäran, att Kongl. Maj:t derom ville inkomma med förslag. Så har äfven skett, och om icke mitt minne för mycket sviker mig, hafva vi i dag redan under 13:de punkten i detta betänkande besvarat och afgjort den framställda begäran om löneförbättring åt elementarläroverkens lärare. Det då fattade beslutet afsåg emellertid den statsreglering, som vi för närvarande skulle vara sysselsatta med att uppgöra, eller den för år 1875, och det var väl egentligen för detta år, som Riksdagen i sin skrifvelse afsåg att begära löneförhöjning. Att nu gifva för 1874 en tillfällig löneförbättring eller ett dyrtidstillägg, är något hvarom jag icke vet, att Riksdagen förut yttrat sig, utan det är en sak, som på grund af särskilda undantagsförhållanden tillkommit, och hvaröfver Riksdagen således eger fatta det beslut, som anses lämpligast. Då jag tror, att genom Stats-Utskottets förslag en lindring beredes för dem, som äro i den mest betryckta ställningen, så har man enligt min tanke gjort allt hvad man kan göra, i synnerhet som elementarläroverkens lärare, i händelse detta förslag bifalles, komma att röna vida större prof af Riksdagens välvilja än de flesta andra embetsmannaklasser inom riket, indelta armén icke undantagen. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Genom den siste talarens yttrande

är jag i viss mån förekommen uti hvad jag ämnade anföra. Säsom skäl för det förslag till ökad dyrtidstillägg, som här blifvit framställt, har anförts, att det icke vore någon tjänstemannakorps, som hade en så tung tjänstgöring som de ifrågavarande lärarne. Erfarenheten kan i det hänseendet vara olika; jag har icke varit i tillfälle att vinna en sådan kännedom om öfrige tjänstemäns verksamhet, att jag kan instämma uti detta yttrande. Hvarje tjänstgöring kan naturligtvis blifva tung, om den bestrides af en person, som därför har hvarken håg eller fallenhet, och deremot kan äfven en tjänstgöring blifva ganska lätt, särdeles om man låter andra sköta den. Under vanliga förhållanden tror jag dock, att det finnes ganska många, som hafva fullt ut lika trägen och kanske vida tyngre tjänstgöring än elementarläroverkens lärare, hvilka bland annat hafva flera månaders tjänstledighet hvart enda år. Man har äfven sagt, att det vore skillnad mellan lärarne och andra tjänstemän med afseende på den underbyggnad, som för tjänstens utöfning erfordrades. Detta kan väl vara sannt, men tillökningen af lärare vid elementarläroverken har gått så fort, att man ofta nog fått uppdraga tjänsterna åt inkompetenta personer, hvilka sedermera fått räkna sig de sålunda förvärfvade tjänståren till godo, under det andra tjänstemän oftast få tjena 8 å 10 år, innan de få sin första aflöning. Detta är en ganska väsentlig och vigtig omständighet, som väl torde förtjena att tagas i betraktande. Man har äfven anført, att det skulle finnas andra embetsmannastater, åt hvilka man beviljat allt som Kongl. Maj:t begärt. Jag skulle dock önska att få veta, hvilka dessa embetsmannastater äro. Så vidt jag vet, finnes det blott en enda, för hvilken något sådant blifvit beviljad, och det är tjänstemännen i Statistiska centralbyrån, men på ett skärskådande af de särskilda krafter, som verkat detta, vill jag icke inlåta mig. Om jag således håller mig vid hvad som varit den allmänna lotten för statens tjänstemän, så tror jag, att om bifall lemnas till Stats-Utskottets förslag, så erhålla lärarne vid elementarläroverken en ojemförligt större fördel än andra statens tjänare, och dermed borde man kunna vara belåten.

Herr Sundell: I fråga om anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel hafva sannerligen Andra Kammarens ledamöter inom Stats-Utskottet visat en liberalitet utöfver hvad åtminstone jag väntat mig; i afseende på Första Kammarens ledamöter har jag i detta fall icke någonsin hyst tvifvel. Om jag nu icke skulle vilja med Herrar reservanter från Första Kammaren så mycket tvista derom, att 2,500 R:drs lön är den maximisiffra, hvars innehafvande hör berättiga till dyrtidstillägg för 1874, så må jag dock säga, att äfven om en pluralitet inom denna Kammare skulle omfatta reservationen, så läser det väl vara alldeles otvifvelaktigt, att en mycket stor majoritet i Andra Kammarer kommer att bifalla Stats-Utskottets förslag. Saken skall i sådant fall bringas under gemensam votering, men hvartill tjänar det under dylika förhållanden? Af sådana voteringar hafva vi vid denna riksdag haft nog och öfver nog. Det är synnerligast af dessa skäl, som jag

jag instämmer uti det slut, hvartill Herr Grefve Mörner, Carl Göran Detlof, kommit; och anhåller jag om bifall till Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr *Carlson*, att punkten måtte bifallas med den förändring, att summan 2,500 kronor utbyttes emot summan 3,000 kronor, samt att i stället för beloppet 275,000 kronor infördes beloppet 346,500 kronor; framställdes proposition å dessa yrkanden samt besvarades med många så väl ja som nej; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många ja och nej i blandning besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 68:de punkten af utlåtandet N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles samma hemställan med den förändring, att summan 2,500 kronor utbytes emot summan 3,000 kronor, samt att i stället för beloppet 275,000 kronor infördes beloppet 346,500 kronor.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—37.

Nej—40.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppsköts härefter till eftermiddagens sammanträde.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna memorial och utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 72, angående utdelning af exemplar utaf Konstitutions-Utskottets tryckta memorial och öfriga expeditioner vid 1809—1810 års riksdag;

N:o 73, angående pension åt affidne Sekreteraren i Riksgäldskontoret C. G. Stuarts enka;

N:o 74, angående förhöjning i aflöningen för vaktmästaren vid Justitie-ombudsmans-expeditionen;

N:o 75, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

N:o 76, i anledning af väckt motion om öfverlemnande till Riksgäldskontoret af vissa för landtförsvaret afsedda kassor och fonder m. m.;

N:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående dyrtidstillägg för kleresistaten vid Kongl. Flottan m. m.;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet:

N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ändringar i Kongl. Förordningen den 26 April 1861 rörande de allmänna grunderna för hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Torsdagen den 23 April 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen och protokollet för den 15 dennes.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 20 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

59:de punkten.

Mom. b.

Bifölls.

Mom. a.

Herr Rydin: Vi hörde på förmiddagen en aktad talare yttra, att skollärarynes kall var både viktigt och ansvarsfullt och att man, till följd af den dyra kurs, som de för inhemtande af tillräckliga insigter hade att undergå, och de dyra prof, som med deras befordran voro förenade, måtte hafva dessa lärare i åtanke i fråga om dyrtidstillägg för år 1874. Kammaren visade också sina sympatier för dem, då Kammaren, utöfver hvad Stats-Utskottet föreslagit, biföll reservanternes förslag, hvarigenom ytterligare en lönegrad blef hugnad med dyrtidstillägg för innevarande år. Talaren nämde tillika vigten af, att man beviljade sådant för den högre klassen af skolläraryne derföre, att skolornas unga män voro i mindre behof af dyrtidstillägg än de, som voro i de högre klasserna. Om dessa argument tala för skolläraryne, tala de i lika hög grad för universitetens adjunkter. De nuvarande lönerna för dessa adjunkter äro 2,000 riksdaler och 2,500 riksdaler. De hafva en ganska dryg kurs, de få i allmänhet

för studiernas fortsättande skuldsätta sig och hafva dessutom en ganska ansträngande verksamhet för afläggande af de prof, som för deras kompetens erfordras. Också visar sig, att deras befordran vinnes vid en mera framskriden ålder, så att medium af adjunkternes ålder är 33 år vid befordran till adjunkt, under det medelåldern för befordran till professor är något öfver 40 år. Under sådana förhållanden är det af vikt, att dessa universitetslärare uppmuntras. Om man jemför dem med andra embetsmän, finner man, att dessa senare vid samma ålder, och utan att de behöft aflägga sådana examina rigorosa, vunnit en större befordran med större inkomster. Så t. ex. inom embetsverken kunna adjunkterna jemföras med assessorer, hvilka dock hafva en lön af 3,500 riksdaler, utan att de behöfvat aflägga några prof, förenade med särskilda omkostnader. Inom teologiska fakulteten hafva de mera framstående kamraterna kommit till pastorat, som kunna uppskattas till 6 å 7,000 riksdalers årlig inkomst. Läkarne äro också i en bättre ställning än medicinska fakultetens adjunkter; ty de hafva i allmänhet en praktik, som gifver dem en inkomst af 6 å 7,000 riksdaler och till och med derutöfver. Jemför man dessa adjunkter med skolläroarne, af hvilka åtminstone flertalet äro adjunkterna underlägsna i insigter, finner man, att de vid samma ålder i allmänhet äro lektorer nära tredje lönegraden och de skulle med den stat, som blifvit antagen, innehafva 3,500 R:dr. Under dessa förhållanden är det särdeles talande skäl för, att dessa universitetstjenstemän må erhålla samma förmåner, som blifvit föreslagna för skolläroarne. Man får derjemte taga i betraktande, huruledes dessa adjunkter af kärlek till vetenskapen, under uppoffringar och försakelser, egna sig åt densamma och nöja sig med dessa små inkomster, hvilka, om de egnat sig åt en praktisk verksamhet, skulle uppgått till vida högre belopp. Man kan häremot anmärka, såsom förhållandet är med åtskilliga adjunkter inom medicinska fakulteten, att de hafva en lönande praktik, och att således deras adjunktur gifver dem en fast ställning. Detta anser jag också vid det förslag till beslut, jag skall hafva äran afgifva, böra tagas i betraktande, och att således dessa icke särskildt böra ihågkommas med dyrtidstillägg för år 1874. Somliga hafva visserligen privatlektioner; men dessa äro icke af någon synnerlig omfattning, såsom förhållandet är vid Lunds universitet, och i allt fall äro de under den tid, de förestå profession, så helt och hållet upptagna, att de måste afsäga sig dylika lektioner. Vissa ämnen äro också af den beskaffenhet, att privatlektioner icke komma i fråga, såsom astronomi. De, som förestå laboratorplatserna, äro deraf upptagna dagligen och flera timmar om dagen. Andra åter hafva visserligen sysselsättningar derjemte, t. ex. medicinsk praktik och undervisning vid privata läroverk. Under sådana förhållanden tror jag, att samma grundsats, som Kammarern följde, då den för skolläroarne beviljade dyrtidstillägg för år 1874, äfven bör tillämpas för de universitetsadjunkter, som ej hafva inkomster utom tjänsten. Man invänder måhända häremot, att, beträffande skolläroarne, Riksdagen särskildt begärt, att Kongl. Maj:t skulle framlägga förslag till förändrad lönestat, och att det till följd deraf vore i sin ordning, att dessa erhöilo sådant dyrtidstillägg. Jag tillåter mig i sådant afseende

nämna, att universitetens adjunkter redan i fjol våras ingingo till Kongl. Maj:t med begäran om löneförhöjning, samt att, efter remiss deraf till konsistorierna, dessa och Kanslersembetet uppgjort fullständigt förslag till förändrad lönestat för universiteten; men att denna stat emellertid icke blifvit framlagd för Riksdagen. Det vore i sanning hårdt för dessa universitetslärare, då de känna sig i samma ömmande omständigheter som skollärarne, om de till följd häraf skulle gå miste om en billig löneförhöjning.

Jag anser sålunda för min del, att de adjunkter vid universiteten afvensom vid Carolinska institutet, hvilka hafva en uteslutande teoretisk verksamhet, böra komma i åtanka att erhålla dyrtidstillägg för år 1874. Herrarne torde måhända skrämra sig af den siffra, som här skulle behövas; men jag tror för min del, med den kändedom jag eger om förhållandena i Upsala och efter inhemtande om samma förhållanden i Lund, att denna siffra icke behöfver blifva så stor. I Upsala finnas 25 adjunkter, af hvilka 19 hafva 2,500 R:dr och 6 endast 2,000 R:dr. I Lund finnas 21 adjunkter, af hvilka 12 hafva 2,500 och 9 2,000 R:dr. Vid Carolinska institutet äro 3 adjunkter, som icke hafva läkarepraktik. Den siffra, som således behöfves, utgör för universiteten 15,000 R:dr och för Carolinska institutet 1,500 R:dr.

På grund häraf tager jag mig friheten anhålla, att Kammarken för de adjunkter, som icke hafva någon särskild annan tjänst eller verksamhet, måtte bevilja dyrtidstillägg för innevarande år; och får jag vördsammast föreslå en sådan formulering af Riksdagens beslut, i öfverensstämmelse med hvad för år 1875 blifvit antaget.

“att Kammarken måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågakommande framställning på det sätt, att för innevarande år till Kongl. Maj:ts disposition ställdes ett extra anslag af 15,000 R:dr, att efter särskild pröfning i hvarje fall användas till ett dyrtidstillägg af 20 procent af lön åt dem af de till lönetilläggs åtnjutande för år 1875 ifrågakommande universitetsadjunkter, hvilka ej ega inkomst till motsvarande belopp af annan tjänst eller verksamhet“.

Om Kammarken skulle härtill lemna bifall, kommer jag sedermera att göra enahanda yrkande i afseende å adjunkterna vid Carolinska institutet.

Grefve Beck-Friis: Det är verkligen påkostande att behöfva motsätta sig det af den siste talaren gjorda förslag; ty det är onokligt, att bland dessa universitetslärare kunna finnas personer, som äro i behof af dyrtidstillägg för år 1874; men då man här nekat så många personer dyrtidstillägg för nämnda år och endast i ett och annat undantagsfall beviljat sådant, tror jag, att det vore Kammarken värdigt att icke bevilja det i andra fall, än der trängande behof förefinnes. För min del anser jag icke, att desse universitetsadjunkter kunna jämföras med skollärarne. Det är visserligen sant, att de äro svagt aflönade; men den undervisningsskyldighet, som dem åligger, är också ej synnerligen stor. Om de få en sådan större undervisningsskyldighet, är det, när de ordinarie professorerna äro förhindrade, och i sådant fall tror jag, att de därför erhålla särskild ersättning. De hafva således en aflöning, icke så mycket för deras tjänstgöring i den be-

märkelse detta ord vanligen tages, utan fastmera för att studera och följa med vetenskapens utveckling och vara tillgänglige att förestå profession, när sådant behöfves. Jag kan således icke finna, att deras tjänst är så ansträngande, ej heller att deras arbete behöfver betalas så dyrt som lärarnes vid skolorna; och jag tror för min del icke, att jemförelsen här manar till beviljande af dyrtidstillägg för år 1874, på grund hvaraf jag vördsammast får anhålla om bifall till Utskottets förslag i denna del.

Grefve Hamilton, Henning. Jag medgifver fullkomligt, att sedan man uppställt såsom regel, att dyrtidstillägg för år 1874 icke skall ega rum, och endast förbehållit sig att pröfva, huruvida i särskilda fall undantag derifrån må kunna ske, det nästan icke är möjligt, då så många undantag varit ifrågasatta, som nu under denna riksdag varit förhållandet, att hvar och en skall med full säkerhet kunna säga, att vid alla beslut, som äro fattade, en fullkomlig rättvisa blifvit iakttagen. För min del tror jag, att redan ett och annat afsteg från en sådan rättvisa skett; men den omständigheten kan för mig icke grundlägga någon nödvändighet att begå ett afsteg till, utan vill jag gerna försöka att pröfva, huruvida i det särskilda fall, som föreligger, någon anledning finnes att bifalla det af Herr Rydin framställda förslag, vare sig att man betraktar universitetens adjunkter i och för sig, eller vid jemförelse mellan dem och skolläraryne. Hvad adjunkterna beträffar, har Kammarern hört uppgifvas deras medelålder vid befordran till adjunkt, och att således flertalet är i den ålder, att de kunna hafva något anspråk på att de, efter den mödosamma förberedelse de haft, skulle kunna nödtorftigt föda en familj. Att sådant icke i de dyra universitetsstäderna låter sig göra med en inkomst af 2,000 eller 2,500 R:dr. är alldeles klart. Några af adjunkterna äro visserligen i den ställning, att de kunna genom privat undervisning i någon mån förbättra sina inkomster; men, såsom den nästföregående talaren nämnde, finnas vissa ämnen, i hvilka icke någon sådan privatundervisning eger rum, och således är det icke tillfälle för dessa adjunkter att på sådant sätt förtjena något. Andra adjunkter, och ett icke ringa antal, hafva under loppet af flera år gjort professors-tjänst. Det kan icke vara någon obekant, huru det förra pensioneringssättet genom emeritlöner gjorde, att ett stort antal professorer vid universiteten voro otjänstbara. Adjunkterna måste då göra deras tjänst, och man får icke beräkna deras arbete efter de föreläsningar, dem såsom adjunkter åligga, utan efter den tjänstgöring, de varit underkastade. Att nu genomgå förhållandet med hvar och en af universitetens adjunkter och deras löneställning, lär icke vara lämpligt på detta rum; men vid den granskning, jag enskildt kunnat göra, vågar jag säga, att de, som möjligtvis skulle kunna undantagas i detta fall, äro så få, att derom icke lönar mödan att tala; och det kan alltid vara ovisst, huruvida icke deras tjänstgöring blir sådan, att de borde komma i fråga till erhållande af dyrtidstillägg.

Nu är det tvifvelsutant sannt, att de som bestrida annan tjänst vid universiteten än sin egen få någon särskild ersättning af det anslag, som för sådant ändamål är af Riksdagen beviljad; men der-

igenom att ett stort antal vikarier finnas och då summan är begränsad till sitt belopp, har det slagit sig så ut, att ganska framstående vetenskapsmän fått göra högre tjänst än deras egen emot ett tillskott af 18 R:dr i månaden, och detta endast under sjelfva terminerna. Detta hvad adjunkterna särskildt angår. Jemför man dem åter med skollärarne, för hvilka Riksdagen beviljat dyrtidstillägg för år 1874, eger det förhållandet rum, att adjunkterna måste vara bosatta i städer, der det är dyrare än i de flesta småstäder, der flertalet af elementarläroverken äro belägna och att således adjunkternes lefnadskostnader äro mycket större. De hafva dessutom nödgats undergå i allmänhet större vetenskapliga prof och slutligen hafva de sämre utsigter för sin framtid, ty skollärarne hafva den stora fördelen, att blott de lefva, få de sina inkomster småningom ökade. Adjunkterna blifva vid samma lön, de må blifva aldrig så gamla; och det är så mycket säkrare, att de då icke få någon högre lön, ty äro de mycket gamla, när en profession blir ledig. inträffar det ofta, att någon yngre man uppstått, som bättre kunnat följa med vetenskapens utveckling och som således tager försteget framför den gamle adjunkten, som dock under många år bestridt en akademisk lärareverksamhet. Jag tror således, att de, afven i jemförelse med skollärarne, förtjena att erhålla dyrtidstillägg för innevarande år, hvarföre jag förenar mig med Herr Rydin och får anhålla om bifall till hans förslag.

Herr Bergstedt: I den framställning, den förste talaren gjorde, ber jag att få instämma. Jag begärde egentligen ordet för att framställa några anmärkningar mot det yttrande, som blifvit utaf en ledamot af Stats-Utskottet afgifvet, men detta yttrande har redan blifvit af en föregående talare bemött. Hvad som synes mig vara den mest ömmande omständigheten uti ifrågavarande hänseende är, att adjunkterna måste med uppoffrande af egna studier inträda i tjänstgöring för en annan, utan att få derför påräkna andra emolument, än hvad nyss blifvit nämndt, eller en ren obetydlighet. Det finnes också exempel på, att adjunkter så länge åtnjutit den fördelen att samla meriter för ett professorat, att, när professoratet slutligen blifvit ledigt, det gått ifrån den adjunkt, som under många år förestått det. Hvad Grefve Hamilton här yttrat, att nemligen för den högsta akademiska tjänstgöringen åtnjutes ett arvode af 18 R:dr i månaden, är för mig så slående, att jag icke kan tveka att tillstyrka en löneförbättring. En sak allenast vill jag tillägga. Då man talat om, att Riksdagen icke utan trängande nödvändighet borde afvika från den grundsatsen att icke bevilja dyrtidstillägg för 1874, och då ett sådant undantag blifvit i dag på förmiddagen gjordt för en klass af tjänstemän, som är föremål för Riksdagens stora intresse, så vill jag, utan att anställa några jemförelser mellan universitets- och skollärare, blott lägga vikt på den omständigheten, att ju mera statsmakterna gynna den lägre undervisningen, desto svårare blir det för universiteten att rekrytera sig med unga förmågor, emedan de bättre vilkor, som erbjudas dem vid den lägre undervisningen, måste afven för dem, som äro lifligt intresserade af den högre vetenskapliga forskningen, vara synnerligen lockande.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, förenar jag mig med Herr Rydin uti det af honom framställda yrkande.

Friherre von Essen: Det är klart, att det skall vara synnerligen svårt att uppdraga en gränslinie för beviljandet af dyrtidstilllägg för 1874, och det är tydligt, att, i den mån detta utsträcket, blir gränslinien ännu svårare att uppdraga. Hvad beträffar dessa lärare vid elementarskolorna, hvilka erhållit sådant dyrtidstilllägg, så har Utskottet för sitt tillstyrkande deraf haft ett stöd deri, att Riksdagen förlidna år anhöll, att Kongl. Maj:t ville framlägga förslag till förbättrad löneställning för dessa lärare. Detta var ett af Riksdagen på förhand insedt behof, och man antog, att Riksdagen icke skulle motsätta sig att redan för 1874 till en del tillgodose det behof, Riksdagen sjelf erkänt förefinnas. Sådant var icke förhållandet med någon annan kategori af löntagare. Man förenade sig också i Utskottet genast om ett förslag i denna riktning, och dervid förekom ingen annan meningsskiljaktighet än i afseende på storleken af det högsta lönebelopp, hvarför dyrtidstilllägg skulle beviljas. Att man nu icke föreslagit samma förhållande i detta fall härleder sig deraf, att dessa adjunkter åtnjuta en lön af 2,500 eller 2,000 R:dr, och det högsta lönebelopp Stats-Utskottet föreslagit böra tilläggas förhöjning var 2,500 R:dr, samt det af reservanterne föreslagna belopp var 3,000 Rdr. Nu torde det icke kunna nekas, att adjunkterna vid akademien äro i allmänhet yngre än lektorerna vid elementarläroverken. Ätminstone synes det så vid en jämförelse jag gjort mellan adjunkterna vid Upsala universitet och lektorerna vid ett högre elementarläroverk. Jag vill exempelvis nämna, att de först uppräknade adjunkterna äro födde resp. åren 1823, 33, 37, 38, 36, 38, 32, 29, under det lektorerna voro födde åren 1811, 30, 35, 42, 42, 37, 25. De lektorer, som skulle erhålla dyrtidstilllägg, blifva också endast de, som befinna sig i 2:dra eller 3:dje lönegraden. Sedermera tillkommer en annan omständighet, som äfven torde böra tillerkännas en viss betydelse, nemligen att det är mera tillfälle för en akademisk lärare än för den, som är anställd vid ett elementarläroverk, att bereda sig enskild förtjenst. Om man skulle antaga det af den förste talaren framställda förslag, ser jag icke huru man skulle kunna officiellt bevisa, huruvida vissa adjunkter hafva enskild förtjenst eller icke, ty detta kan ske genom läkarepraktik, privat undervisning, inackorderingar och dylikt. Jag ser deri en svårighet för att kunna bifalla Herr Rydins förslag, hvarföre jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Rydin: Jag vill blott med anledning af den siste talarens yttrande upptaga till bemötande något af hvad han anmärkte. Om den ärade talaren varit närvarande under början af debatten, hade han fått upplysning derom att adjunkterna befordras i allmänhet till denna befattning vid 33 års ålder och att befordran till professor i allmänhet sker vid 40 års ålder, hvarvid äfven är att märka, såsom universitetens kansler nämnde, att det är ovisst, huruvida en adjunkt någonsin kommer i professorsgraden, under det att en skol-

lärare, som icke kan utan dom och ransakning afsättas, derest han ej förverkar tjensten, efter fem års tjenstgöring ovilkorligen uppflyttas i högre lönegrad.

Med anledning af den anmärkning, som framstälts derom, att det vore svårt att taga reda på, huruvida en adjunkt hade annan verksamhet eller icke, ber jag att få nämna, att jag vid uppgörandet af mitt förslag tagit hänsyn till sådan verksamhet som läkarepraktik och undervisning i privata anstalter. Hvad beträffar de af den ärade talaren omnämnda inackorderingarne, tror jag, att detta snarare är de resp. adjunktfruarnes affär, hvarföre det torde vara svårt att räkna sådant till adjunkternes enskilda verksamhet. Såsom bevis för riktigheten af de utaf mig uppgifna siffror vill jag nämna, att jag noga tagit reda på förhållandena i ifrågavarande afseende vid båda universitetet och funnit, att vid Upsala universitet några af adjunkterne äro lärare vid privatskolor, en tjenstgör i lagbyrån, en uppbär statsanslag för utgifvande af ett historiskt arbete, en är sekreterare i länets hushållningssällskap, en är notarie i filosofiska fakulteten och en adjunktur är ledig. Vid Lunds universitet hafva 2 adjunkter enskild praktik och 2 adjunkturer äro lediga. Jag har således på grund af för mig tillgängliga fakta föreslagit siffran 15,000, men jag har tillika föreslagit, att Kongl. Maj:t skall för hvarje särskildt fall pröfva, huruvida dyrtidstillägg bör utgå eller icke, och då förslag inkommer från universitetet, bör det icke möta någon svårighet för Kongl. Maj:t att pröfva detta.

Hvad det beträffar, att detta skulle vara att göra undantag från regeln om dyrtidstillägg för 1874, vill jag fästa uppmärksamheten på, att vid 4:de hufvudtiteln gjordes sådant undantag för generalstaben och indelta arméns befäl, vid 5:te hufvudtiteln för matroskorpser, vid 6:te hufvudtiteln för Statistiska byrån och vid 7:de hufvudtiteln för Kammarrätten och i vissa hänseenden tullstaten. Således tror jag icke, att Kammaren begår någon inkonsekvens, om den beviljar dyrtidstillägg för 1874 åt adjunkterne.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels af Herr Rydin, att Kammaren, med afslag derå, måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning på det sätt, att för innevarande år till Kongl. Maj:ts disposition ställdes ett extra anslag af 15,000 R:dr. att efter särskild pröfning i hvarje fall användas till ett dyrtidstillägg af 20 procent utaf lön åt dem af de till lönetilläggs åtnjutande för år 1875 ifrågakommande universitetsadjunkter, hvilka ej ega inkomst till motsvarande belopp af annan tjenst eller verksamhet.

Härefter framställdes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på Herr *Rydins* ofvanberörda yrkande, då svaren utföllö med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 59:de punkten i utlåtandet N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan och antager det förslag Herr Rydin i frågan framställt.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—29.

Nej—51.

60:de och 61:sta punkterna.

Biföllos.

62:dra punkten.

Mom. a.

Herr Rydin: Efter det beslut Kammaren fattat i afseende å universitetsadjunkterne får jag föreslå, att Kammaren, med afslag å det nu föredragna momentet, måtte besluta, att till Kongl. Maj:ts disposition för innevarande år ställes ett extra anslag å 1,500 R:dr, såsom 20 procent dyrtidstillägg till adjunkterne uti anatomi, i medicinsk kemi och i patologisk anatomi vid Carolinska mediko-kirurgiska institutet. Dessa äro nemligen de adjunkter, hvilka icke med sin tjänst förena någon läkareverksamhet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Herr *Rydin* hade föreslagit, att Kammaren, med afslag å momentet, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågasvarande nådiga framställning på det sätt, att till Kongl. Maj:ts disposition för innevarande år ställdes ett extra anslag å 1,500 R:dr till dyrtidstillägg af 20 procent åt adjunkterne i anatomi, i medicinsk kemi och i patologisk anatomi vid Carolinska mediko-kirurgiska institutet; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på Herr *Rydins* ofvanberörda yrkande, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. b.

Bifölles.

63:dje—65:te samt 69:de—75:te punkterna.

Biföllos.

76:te punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Det är otvifvelaktigt, att folkhögskolorna, om de väl inrättas och handledas, kunna blifva till ganska stor nytta, men då de hufvudsakligen afse allmogens barn och mindre förmögna ynglingar af den arbetande klassen, är det också angeläget, att dessa skolor icke komma att företrädesvis uppehållas genom lärjungarnes afgifter. Om nu, såsom Utskottet föreslagit, det bestämdes, att statsbidrag bör lemnas, så snart kommunens eller landstingets bidrag tillsammans med elevavgifter uppgå till ett belopp minst dubbelt mot statsbidraget, är det klart att kommunerna och landstingen skola låta sig angeläget vara att befria sig från sådana bidrag och i stället lägga större afgifter på lärjungarne. Jag vill i öfrigt tillstyrka bifall till Utskottets förslag, men jag hemställer, att orden "inberäknadt elevavgifter" måtte uteslutas, så att det verkligen blifver kommunerna eller enskilde eller landstingen, som visa sitt deltagande genom att lemna tillräckliga bidrag, och att man icke i sjelfva beslutet inlägger en uppmaning åt kommunerna att befria sig derifrån och i stället lägga höga afgifter på lärjungarne. Med denna förändring anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Beck-Friis: Om Kammaren beslutar den ändring, som här blifvit af den siste talaren föreslagen, innefattar detta ett afslag å motionärernes förslag, som går ut på att till kommunernas och landstingens bidrag skulle äfven få inberäknas elevavgifterna. Då det visat sig, att endast 6,500 kronor hafva under förlidna år utgått af de 10,000 kronor, som blifvit af Riksdagen anslagna till dessa folkhögskolor, har Utskottet, för att underlätta de bemödanden, som göras för att hålla folkhögskolorna vid lif, och i betraktande af att den allmänna opinionen är, att dessa skolor äro gagnande, föreslagit denna lättnad i villkoren för åtnjutande af statsbidrag. Tager man nu bort elevavgifterna, så låter man frågan vara på den punkt, der den varit förut, och då hafva, såsom jag nämnt, statsbidragen icke till fullo utgått. För öfrigt vill jag nämna, att det framgick under diskussionen inom Utskottet, att motionärerne gått längre än hvad de egentligen åsyftat i sin motion, ty de hade föreställt sig, att statsbidraget skulle vara jemnt hälften af kommunernas eller landstingens bidrag, men de hade stiliserat detta så, att det blott skulle komma att blifva en tredjedel. Skulle Kammaren nu besluta, att elevavgifterna icke finge inberäknas, skulle det synas såsom en afvoghet mot folkhögskolorna, och då jag för min del icke kan finna, att det vore någon fara att bifalla motionärernes förslag, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr vice Talmannen: Mot Stats-Utskottets förslag i denna punkt har jag anmält min reservation, och den går i samma riktning som af den förste talaren angafs. Lika litet som jag under debatten inom Utskottet blifvit öfvertygad af de der andragna skäl, lika litet har jag öfvertygats af de skäl, den siste talaren framlade. Mig synes, att den garanti man har uti det intresse, som kommunerna och landsingen och i brist deraf enskilda personer visa för folkhögskolorna, genom att till desamma lemna bidrag, skulle helt och hållet kunna försvinna och i de flesta fall komma att försvinna genom bifall till Utskottets förslag, ty det förefaller mig högst sannolikt, att på ett och annat ställe en enskild person, troende sig kompetent att ordna en sådan folkhögskola, skulle kunna få ihop 40 å 50 personer, som anmälde sig såsom elever, och att en sådan person komme att ingå med ansökan till Kongl. Maj:t om erhållande af statsbidrag, dervid visande, att elevavgifterna uppginge till ett belopp af 2,000 kronor eller deröfver. Ehuru jag förmodar, att Kongl. Maj:t för hvarje särskildt fall komme att pröfva dylika ansökningar, skulle det dock möta svårigheter att afslå en sådan ansökan. Dessa elevavgifter kunde sedan återgå under form af premier, och jag tror, att denna sak ännu är alldeles för outredd, för att man bör bifalla Utskottets förslag. Genom ett afslag riskerar man ju ingenting annat, än att det blir på samma sätt som hittills. Att statsanslaget icke till fullo utgått, är ju naturligt, då folkhögskolorna äro en alldeles ny institution, och jag kan icke heller se någon olycka deri, att detta anslag icke helt och hållet kunnat användas. På grund af hvad jag nu haft äran anföra, förenar jag mig med Grefve Hamilton uti hans yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels af Grefve *Hamilton* bifall till densamma med uteslutande af orden: "inberäknadt elevavgifter"; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på bifall till densamma med otvan sagda förändring, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i 76:te punkten af utlåtandet N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles samma hemställan, med uteslutande af orden: "inberäknadt elevavgifter".

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51.

Nej—36.

Grefve af Ugglas: Jag anhåller att mot det beslut, som nyss är fattadt, få reservera mig och att vid denna reservation uttrycka den önskan, att, sedan den ena af de garantier, som lades då anslaget till folkhögskolorna första gången beviljades, nu upphäfts, den andra, som ligger i Kongl. Maj:ts pröfningsrätt, huruvida en skola är värd att understödjas, måtte med så mycket mer allvar bibehållas.

77:de—81:sta punkterna.

Biföllos.

82:dra punkten.

Herr Odelberg: Denna Utskottets framställning stöder sig på alltför lösa grunder för att jag skulle kunna skänka den mitt bifall. Den fråga, som här afhandlas, nemligen om anslag till uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet, har varit föremål för Riksdagens behandling vid flera särskilda tillfällen. Första gången 1867, då Riksdagen icke beviljade hvad Kongl. Maj:t äskat för detta ändamål af skäl, att man då ansåg den lokal, som var för institutet afsedd, ej så lämplig, att möjligen icke någon annan lämpligare skulle kunna utfinnas. Sedan styrelsen med anledning deraf framställt flera förslag till byggnadstomt, som icke blifvit godkända, hade man slutligen lyckats finna en, som enligt både Kongl. Maj:ts och styrelsens äsigt var lämplig, och emot hvilken Riksdagen icke heller hade något att inväuda. Man hade således uppfyllt det vilkor, som Riksdagen fordrade för att bevilja detta anslag; men då Kongl. Maj:t för lidet är af Riksdagen begärde anslag för ändamålet, och fastän Utskottet yttrade, att institutets byggnader utan undantag voro sådana, "att, om läroverket skulle i detta afseende blifva i sitt gamla skick, dess verksamhet komme att förlamas", fann man likväl det äskade beloppet alltför högt och ansåg, att åtskilliga anordningar kunde med byggnaderna vidtagas för att göra deras uppförande billigare. Sedan dess har institutets styrelse försökt göra alla möjliga inskränkningar, under vilkor likväl att institutet skulle kunna uppfylla sin bestämmelse, och det har lyckats styrelsen att minska kostnadsförslaget med 36,200 kronor. Utskottet erkänner, att orsaken, hvarför minskningen ej kunnat blifva större, är, att en förhöjning i pris å material och i arbetslöner inträffat, men fastän Utskottet medgifver, att en ombyggnad är af behovet ovilkorligen påkallad, och att alla de vilkor, Riksdagen fordrat för beviljandet af anslag, äro uppfyllda, slutar dock Utskottet sitt betänkande med den förklaring, att, då förhållandena sedan sista riksdagen icke "undergått sådan förändring, som bör kunna föranleda till ändring i Riksdagens då fattade

beslut, föranlåtes Utskottet att, i enlighet med nämnda beslut, hemställa, att Kongl. Maj:ts ofvan berörda nådiga framställning icke måtte bifallas“. Jag finner detta resonnement nog lösligt, och då jag vet, att institutets byggnader äro af den beskaffenhet, att de ovilkorligen snart nog kräfva en ombyggnad, nödgas jag yrka afslag på Utskottets betänkande i denna del och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: I denna fråga, liksom i den om veterinärinstitutet i Skara, har syns Utskottet tillräckligt att anföra det skäl, att någon förändring sedan föregående riksdag icke inträffat i de förhållanden, som då föranledde Riksdagens afslag å Kongl. Maj:ts proposition, och denna åsigt har äfven delats af mig; men då den här i dag förda diskussionen, och särskildt hvad den siste talaren anförde, visar mig, att allt, som yttrades vid sista riksdagen, talats för döfva öron, och att frågan nu uppstår lika kraftig och lika ny. vill jag ånyo framdraga de omständigheter, hvarpå Riksdagens afslag grundade sig. Det var ej den omständighet, att man tyckte kostnadsförslaget vara för högt, ty det är gifvet, att om man vill hafva ett fullt lämpligt institut, måste det blifva temligen dyrt — utan den omständigheten, dels att den nuvarande lokalen är fullt tillräcklig för det ringa antal elever, som nu der undervisas, dels att vid sådant förhållande det vore en stor misshushållning att uppföra de föreslagna storartade byggnaderna. Dessa omständigheter synas äfven mig giltiga, ty om man jemför elevantalet med de nu befintliga lokalerna, finner man dem vara mer än tillräckliga, ja, så tillräckliga, att de förslå icke allenast för undervisningen, utan äfven till bostad åt eleverne. Hvarje elev har nu ett stipendium och fri bostad, men om dessa fördelar skulle upphöra, så är att antaga, att antalet kanske nedginge till noll, och jag hemställer, huru pass lämpligt det vid sådant förhållande vore, att de föreslagna byggnaderna blifvit uppförda. Efter min uppfattning bör denna fråga behandlas så, att man ser till om undervisningen begagnas af så stort antal elever, att skäl förefinnas för att bekosta nya byggnader. Man har anført, att de nu varande byggnaderna ej äro vackra, men de äro dock nu bättre än i fjol, sedan de blifvit kalkade och färgade.

En förändring i undervisningen tror jag böra företagas på så sätt, att inträdesfordringarne nedsättas och kursen förkortas, men så länge det nuvarande tillståndet fortfar, anser jag, att Riksdagen ej bör bevilja anslag till nya byggnader. Härtill kommer äfven, att ett uppskof med saken ej medför någon förlust, ty i samma mån som Strandgatan blir fullbordad, komma de värderika tomter, som nu tillhöra institutet, att stiga i pris. Detta har redan visat sig vid hvarje värdering under den tid, frågan förelegat. Tomternas pris har hvar gång ökat med ett eller annat tusende, och min tro är, att om man ej förhastar sig, blir deras värde sådant, att man för försäljningssumman kan på annan plats uppföra nya byggnader. En befogad anmärkning är, att ett sjukstall nu saknas, men jag är öfvertygad, att ett års ränta på det föreslagna anslaget skulle vara tillräcklig för att uppföra ett användbart provisoriskt sjukstall.

Innan jag slutar, ber jag blott att få tillägga, att i den afgångsexamen, som i dessa dagar hålles vid institutet, deltaga endast tre elever. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hallin: Då jag ej kan dela den föregående talarens åsigt, rörande behovet af nya byggnader för institutet, anhåller jag att få anföra några skäl till bemötande af den ärade talarens inkast. Han har egentligen grundat sitt afslag derpå, att elevantalet är så ringa. De ifrågasatta byggnaderna äro beräknade för 40 å 50 elever. Det är väl sannt, att detta antal ännu ej är uppnådt, men skulle det förhållande inträffa, hvartill Kammarens beslut i dag på förmiddagen gifver anledning, nemligen att institutet i Stockholm blir det enda veterinärläroverket i vårt land, så är min fullkomliga tro, att nämnda antal snart kommer att uppnås. Dessutom kan väl ej det förhållande ensamt, att antalet är ringa, bevisa, att behof af ombyggnad och nybyggnad ej förefinnes, ty hufvudfrågan gäller, att de nu varande byggnaderna äro odugliga och hinderliga så väl för undervisningens som sjukvårdens ändamålsenliga handhafvande. I detta afseende åberopar jag hvad Utskottet anförde i sitt betänkande förra året, nemligen att ett bibehållande af byggnaderna i deras gamla skick komme att inverka förlamande på institutets verksamhet. Att lokalerna icke äro tillfyllestgörande har äfven den näst föregående ärade talaren erkänt, då han anser ett sjukstall behöfligt. Under det äfven jag erkänner behovet af ett sådant, särskildt för sådana djur, som behöfva separeras, vågar jag dock påstå, att å den nu varande tomten dertill saknas plats, oafsedt det mindre välbetänkta uti att nedlägga ytterligare kostnader för nybyggnader å denna tomt. En principiel orsak, hvarför veterinärrättningen ej längre bör få stanna på sin gamla plats, är dessutom dess belägenhet i centrum af staden, hvilket i sanitärt hänseende är särdeles skadligt. Denna åsigt har gjort sig allmänt gällande, och man har derfor sökt anskaffa en plats, som äfven i detta hänseende tillfredsställer fordringarne.

Stats-Utskottet erkände förra året behovet af en ombyggnad, men ansåg det uppgjorda kostnadsförslaget för högt, och nu har Kongl. Maj:t framlagt ett förslag, som understiger det förra med, icke såsom nämndt är, endast 36,200 kronor, utan med 146,000, om man tager i beräkning värdet af de nuvarande byggnaderna och tomterna. I motsats till den siste talaren tror jag äfven, att ett uppskof med frågan är olämpligt, ty lokalernas dåliga beskaffenhet inverkar menligare på undervisningen och sjukvården än mången torde föreställa sig. Att ett uppskof skulle kunna medföra någon ekonomisk fördel betviflar jag, ty tomtprisen äro nu här i staden så högt uppdrifna, att det torde vara tvifvelaktigt om dessa höga pris skola länge fortfara. Då nu denna fråga, som så länge stått på dagordningen, flera gånger vunnit mycket erkännande och då ett kostnadsförslag nu föreligger, som ingalunda är för högt, ty jag vill särskildt nämna, att en ytterligare inskränkning ej kan ske utan men för undervisningen och kreaturens vård och skötsel, vågar jag hoppas, att Kammaren skall bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice Talmannen: Vid förlidet års riksdag deltog jag inom Stats-Utskottet i det förslag till beslut i detta ämne, som Utskottet då framställde, och hvilket äfvenledes blef Riksdagens. Jag bemödade mig äfven då att i denna Kammare medverka till framgång för samma förslag, hvilket afsåg ett afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition. Jag anhåller nu att få återföra i Kammarens minne hvad som då blef Riksdagens beslut och hvad som innehålles i den skrifvelse, som till följd deraf afläts till Kongl. Maj:t. Det finnes i Utskottets betänkande, men jag anhåller att få uppläsa det. Följande ord stå der: "Då Utskottet ansett veterinärundervisningen böra ordnas med hänsyn till ett antal af högst 50 å 60 elever, borde behovet af byggnader för densamma kunna tillgodoses med vida mindre kostnad, än som blifvit af Kongl. Maj:t ifrågasatt, och Utskottet föreställde sig att, med inskränkande af byggnaderna till hvad som för ändamålet kunde finnas oundgängligen nödigt, kostnaderna icke borde komma att öfverstiga det belopp, som enligt Kongl. Maj:ts till 1867 års Riksdag aflättna nädiga proposition ansetts för ändamålet erforderligt. På grund häraf hemställde Utskottet, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts då gjorda nädiga framställning, måtte i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t ville i nåder tillse, huruvida icke sådana förändringar i den uppgjorda planen för veterinär-institutets i Stockholm nya byggnader kunde vidtagas, att anläggningskostnaden väsendtligen inskränktes.

Detta var Utskottets förslag till beslut, hvilket godkändes af Riksdagen. Så vidt jag kan inse, har Kongl. Maj:t just gjort hvad Riksdagen begärt. Kongl. Maj:t har i väsendtlig mån låtit inskränka det förslag till byggnader, som vid förra riksdagen framlades, och kostnaderna äro inskränkta under det belopp, som vid 1867 års riksdag af Kongl. Maj:t äskades. Alla vilkor, som Riksdagen förra året förutsatte för beviljande af anslag, äro, så vidt jag kan se, uppfyllda. Utan afseende således på allt, som i öfrigt kan sägas i frågan, finner jag mig förhindrad att under sådana förhållanden afslå Kongl. Maj:ts proposition, då jag anser mig helt och hållet bunden af det beslut, förra Riksdagen fattade. Jag anser således onödigt att ingå i att särskildt besvara hvad en annan ledamot af Stats-Utskottet yttrat för afslag. Jag ber blott att få nämna, att jag anser vara af föga vigt hvad han anförde derom, att genom ett uppskof med frågan institutets nuvarande tomt skulle stiga i värde; ty klart är, att de byggnader, som nu äro ifrågasatta, ej kunna på flera år uppföras och således ej heller de gamla försäljas, hvadan en möjligen inträffande stegring af tomtprisen nog kommer till gagn. Huru jag än vänder saken tror jag, att, som frågan nu står, Kongl. Maj:ts proposition bör bifallas, och jag anhåller därför vördsamt om sådant bifall.

Herr von Koch: Det är mycket obehagligt, att, då Riksdagen begärt en sak och Kongl. Maj:t sedermera tyckes hafva gått önskingarne till mötes, Riksdagen ej skall vara beredd att bifalla. Jag tror dock, att man kan ursäkta dem, som ej voro med om Riksdagens begäran. Den af Kongl. Maj:t här föreslagna summan är ofantligt stor

stor med afseende på det ändamål, man vill vinna. Man har sagt, att kostnaden inskränkts, men jag tror, att den kan ytterligare inskränkas, och att saken ej kan ordnas förr än ett system blifvit upp-gjort öfver huru många läroverken böra vara och huru undervisningen rätteligen bör ordnas, på det vi må få skickliga veterinärläkare, hvilket vi nu i allmänhet väl ej ega. De veterinärläkare, som nu utskickas, ega ej den skicklighet, att man kan begära att för dem stora uppoffringar skola göras. Vi behöfva årligen 12 veterinärer, men för närvarande äro eleverne ej flera än 12, af hvilka endast 3 skola utexamineras i år. Nu fordras för nya byggnader ett anslag af cirka 600,000 kronor, hvilken summa efter 5 procent gifver en ränta af 30,000 kronor. För hvar elev skulle staten således hafva en utgift af 2,500 kronor årligen endast i ränta på byggnaderna. Detta vore allt för dyrbart, åtminstone för de veterinärer, som efter nuvarande och ifrågasatta anordningar vid Veterinär-institutet i Stock-holm kunna bildas.

För min del tror jag, ehuru ej sakkunnig, men på grund af upp-lysningar, som jag från god auktoritet erhållit, att fordringarne för inträde äro för höga, och att, så länge detta förhållande fortfar, man ej kan hoppas att få många elever, helst då lönerna nu äro otill-räckliga. Den *teoretiska* undervisningen vid institutet är visserligen god, men eleverne måste äfven få praktisk öfning vid goda kliniker, och sådana finnas ej i Stockholm, der brist på subjekter för *behand-ling på stället* städse förefinnes. Vi veta, att här t. ex. endast 13 få-kreatur blifvit under ett år skötta och med så få subjekter kan omöj-ligen tillräcklig erfarenhet vinnas i afseende å dylika djur. Sådan kan visserligen ej inhemtas i tillräcklig grad genom *tillfälligt* skå-dande af ett sjukt djur på landsbygden. I Skara har fåkreaturens antal varit mer än 10 gånger så stort, oaktadt anstalten der nu är i bristfälligt skick. Jag tror det rätta vore, att den teoretiska under-visningen äfvensom den praktiska behandlingen af hästsjukdomar först inhemtades här i Stockholm, men att sedermera i Skara den praktiska öfningen med afseende å hornboskap gifves. Då skulle ej de storartade byggnader, som blifvit föreslagna, behöfva uppföras här och anstalten i Skara skulle, inberäknadt de tillgångar, som der finnas, ock kunna förbättras utan särdeles kostnad. På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Statsrådet Friherre Alströmer: Jag tror, att denna fråga kan betraktas alldeles oberoende af frågan om Skara veterinärrättning; det lär väl icke af någon kunna förnekas, att det är ett behof att i rikets hufvudstad hafva ett veterinärinstitut. Hvad den siste ärade talaren yttrade om de nuvarande veterinärernes större eller mindre duglighet, fordringarne för inträde och sättet för undervisningen hör efter min uppfattning icke till den förevarande frågan. Här är fråga om byggnader för institutet, undervisning är en särskild sak. När man behöfver ett sådant institut, måste man väl äfven bereda erforderliga byggnader åt detsamma, och de kunna ej genast vara färdiga. Hvad beträffar den afskräckande summan, så får det väl

väl medgifvas, att den skenbart är mycket stor, men det är också endast skenbart, ty man måste besinna, att det egentligen endast är ett förskott, som man får tillbaka genom försäljning af de dyrbara tomterna, som ligga bredvid den nya Strandgatan. Om dessa tomter skulle användas för institutet, så måste man i alla fall bygga och de deraf förorsakade kostnader blefve ovilkorligen större än skillnaden mellan de i Kongl. Maj:ts proposition för nu ifrågavarande byggnad beräknade kostnader och den summa, som efter tomternas försäljning skulle komma Riksgälds-kontoret till godo. Jag tror därför att Riksdagen skulle göra mycket illa, om den nu icke bifölle Kongl. Maj:ts proposition. Med den utveckling vårt jordbruk för närvarande tagit är frågan om bildandet af veterinärer alltför vigtig för att man bör undanskjuta denna byggnad år efter år så att ej skickliga elever kunna utbildas. Den nuvarande platsen är alldeles olämplig för en sådan inrättning, ty det måste finnas utrymme vid en dylik, men denna ligger sammanträngd mellan byggnader på alla håll. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hallin: Jag anser mig manad att ännu en gång yttra några ord med afseende å hvad Herr von Koch nämnde rörande veterinärernes beskaffenhet. Han yttrade, att de från veterinärinstitutet utgångne veterinärer hufvudsakligen utmärkt sig för oskicklighet eller åtminstone mindre skicklighet än andra. Detta är något som jag icke kan låta opåtaladt stå kvar. I min egenskap af ledamot uti direktionen i veterinärinstitutet har jag under nio år haft tillfälle att följa undervisningen, äfvensom se de utgångne elevernes verksamhet såsom veterinärer, och jag har dervid icke kommit till samma resultat som den värde talaren, att de nemligen sakna erforderliga kunskaper. Jag tror tvärtom att, under de senare åren och synnerligen efter det de nya stadgarne för institutet börjat tillämpas, hafva veterinärernes kunskaper stigit allt mer och mer samt förtroendet för dem äfven ökats. Jag vågar sålunda påstå, att talarens utsago ej är fullt öfverensstämmande med rätta förhållandet. Samme ärade talare anförde bland annat såsom skäl för att veterinärerne icke ega tillräcklig praktisk förmåga, att de här skulle sakna tillräckligt material för undervisning, i synnerhet beträffande nötkreatur, och han anförde, att enligt den tabell, som hemtats ur 1873 årsberättelse, endast 13 nötkreatur vårdats vid institutet, men jag ber att få nämna, att 1,097 nötkreatur vårdats å den ambulatoriska kliniken, och denna undervisning är kanske just den mest instruktiva. Om äfven ett större material möjligen skulle vara önskligt i afseende å nötkreaturen i Stockholm, så tror jag likväl att det här uppgifna antalet är fullt tillräckligt för det afsedda ändamålet. Beträffande sjelfva hufvudfrågan om behöfvat af dessa byggnader, har jag ej något att tillägga till hvad jag yttrade förra gången utan får endast fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Möller: Jag är egentligen uppkallad af en talare på blekingebänken, som behagade uttala en förkastelsedom öfver de från Stockholms veterinärinstitut utgående djurläkare, något som jag

icke kan gilla. Jag är jordbrukare och har i mer än 20 år för mina husdjur begagnat veterinärer, utexaminerade från institutet i Stockholm, och jag kan ej instämna i den uttalade förkastelsesdomen. Jag har också nu endast begärt ordet för att icke ett dylikt uttalande skulle få passera utan gensägelse.

Herr Almqvist: Det synes förnämligast vara den stora kostnadssumman som är så afskräckande; summan har vuxit sedan 1867, och jag tror att man bör taga i betraktande att, om denna fråga ytterligare undanskjutes så kommer summan äfven att år för år ytterligare växa. I samma mån som kostnaden vuxit, har emellertid äfven värdet på tomterna vuxit. Genom sitt läge hafva dessa tomter verkligen också ett stort värde; jag vet tomter med samma läge, kanske ej ens fullt så godt, som i dessa dagar sålts efter 10 R:dr för qvadratfoten och dessutom en betydlig summa i afträde. Med afseende derpå är jag också öfvertygad, att den stora kostnadssumman komme att reduceras icke med 200,000 R:dr utan kanske med 300,000 R:dr, om dessa tomter säljas, så vida ej andra förhållanden inträda, men i så fall kommer ju äfven arbetspriset att falla. Att ytterligare uppskjuta frågan för kostnadens skull tror jag således ej vara skäl, utan får jag för min del vördsamt yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Koch: Jag måtte hafva uttryckt mig illa förra gången jag hade ordet, då Herr Hallin kunnat säga, att jag skulle förnekat, att de utexaminerade veterinärerna hade inga kunskaper; min mening var att de visst icke sakna *teoretiska* kunskaper, men att de deremot icke i alla delar hafva erforderlig *praktisk* skicklighet; detta är ej heller ensamt min åsigt. I motsats till Herr Hallin, tror jag att den ambulatoriska kliniken ej är af så stor betydelse; det måste vara genom *fortsatt* behandling af sjukt djur på stället och noggrann tillsyn der, som erfarenhet om en sjukdoms behandling förvärfvas, ej genom tillfälliga besök å aflägsen ort en eller annan gång utan kontroll å gifna föreskrifters iakttagande och verkningar. Nu misstaga sig våra veterinärer ofta om sjelfva sjukdomens art och beskaffenhet hos nötkreaturen samt följaktligen äfven om sättet att bota densamma, och det är enligt min tanke beroende derpå att de vid sin utbildning saknat tillfälle vid sjelfva klinikerna, att under en längre tid följa sjukdomarnes gång och utveckling. Hvad beträffar Herr von Möllevs anförande, så ber jag endast att få erinra derom att det icke finnes någon regel utan undantag, och jag är glad att man har en annan erfarenhet i Halland än i Blekinge och på andra ställen, der man måste vända sig till danska veterinärer eller deras läkareböcker, eller till och med till kloka gubbar. Jag fortsätter mitt förra yrkande.

Friherre von Essen: Den näst föregående talaren yttrade, att man borde väl betänka sig, innan man beslöt att för kostnadens skull ytterligare uppskjuta denna fråga, och, efter hvad jag kunde fatta, motiverade han det med att kostnadssumman skulle ännu en gång kunna komma att ytterligare stiga, på samma gång, som han talade om, att tomtpriisen äfven skulle kunna beräknas högre än som skett

Enligt min åsigt torde tomtvärdena kunna lätt nog stiga i vida högre grad än arbetsprisen, då man ju ej kan säga att tomtprisen ännu äro så särdeles höga. Jag kan därför icke se, att det vore förenadt med någon fara att ytterligare uppskjuta med dessa nybyggnader, utan tror jag, att man snarare bör väl betänka sig, innan man besluter sig för att nedlägga så stora summor derpå. Funnes ingen byggnad för veterinärinstitutet, så vore det ett annat förhållande, men nu är det så lyckligt att vi hafva en sådan, som är ganska god och der ej skulle saknas utrymme, om äfven elevantalet fördubblades, efter hvad jag tror kunna bevisas. Det har visserligen nämnts, att en brist förefanns, i det man saknade sjukstall för fäkreatur och småkreatur; men med det ringa antal sådana kreatur, som vid veterinärinstitutet vårdas, tror jag ej att man behöver gå derhän att anvisa 300,000 R:dr, hvartill verkliga kostnaden skulle belöpa sig. Räntan derpå är 18,000 och med en tredjedel deraf, eller 6,000 R:dr, tror jag sannerligen att man skulle kunna under den närmaste framtiden tillgodose det årliga behovet i och för reparationer m. m. Jag tillåter mig sålunda yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Frågan om ett veterinärinstitut skall finnas i Stockholm förefaller mig redan för längsedan vara afgjord och senast bekräftad genom sistlidne Riksdags beslut, i hvilket Riksdagen erkände behovet och nödvändigheten af ett sådant institut, men af ekonomiska skäl icke ansåg sig kunna bifalla Kongl. Maj:ts då framlagda förslag i ämnet. Riksdagen förklarade då, att, sådant institutet för närvarande vore beskaffadt, vore det nödvändigt, att de ofta öfverklagade olägenheterna afhjelpes och att nya byggnader för institutet uppfördes. Denna fråga synes mig därför i närvarande stund icke kunna blifva föremål för tvist; utan det gäller nu endast att tillse, huruvida det förslag till nybyggnad, som Kongl. Maj:t framlagt, är dyrare än skäligt; och jag begärde ordet, då jag hörde en talare varna Kammaren för att bifalla den, såsom han tyckte, oerhördt stora summa, som nu blifvit begärd. Kongl. Maj:t har visserligen upptagit den behöfliga summan till 597,770 kronor; men i statsrådsprotokollet finnes tillika uppgifvet, att man genom försäljning under en någorlunda gynnsam tid af institutets nuvarande tomter och byggnader, borde för egendomen N:o 1 i kvarteret Krabaten kunna erhålla 200,000 kronor samt för egendomen under N:is 1 och 3 i kvarteret Edelman mindre, 100,000 kronor, således tillsammans 300,000 kronor, hvarigenom det nyss nämnda, för nybyggnaden behöfliga beloppet i verkligheten skulle komma att minskas till 297,770 kronor. Jag får då fråga, om detta kan anses vara för mycket för att ändtligen på ett tillfredsställande sätt kunna ordna ett veterinärinstitut inom hufvudstaden, synnerligen sedan Riksdagen sjelf förklarat, att institutet måste ordnas, så vida icke dess verksamhet skall komma att väsentligen förslamas. Jag anser för min del förslaget i ekonomiskt afseende så fördelaktigt, att jag tror det vore högst beklagligt, om Riksdagen icke ville skänka sitt bifall till detsamma. En talare yttrade, att man borde uppskjuta med att bygga, emedan tomterna i framtiden skulle komma att stiga allt mera i värde. Men skola vi

på det sättet vänta tills tomterna fått det värde, som de en gång framdeles möjligen kunna komma att få, så synes mig gränsen för detta väntande vara temligen obestämd, och det kunde då hända, att institutet vore en ruin, innan man kom sig för med några åtgärder för att anskaffa nya och bättre byggnader åt detsamma. På grund af Riksdagens egen anhållan vid förlidet års riksdag, får jag för min del yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne.

Grefve Beck-Friis: Jag anhåller om tillgift. att jag ännu en gång tager till ordet i denna fråga. Men då den siste talaren, lika som åtskillige andre, rent ut sagt, att Riksdagen skulle hafva tagit på hand att bygga ett nytt veterinärinstitut, om ett antagligt kostnadsförslag blefve framlagdt, så anhåller jag att få högtidligen protestera mot en sådan uppfattning. Förhållandet är, att förlidet års Stats-Utskott med några vackra fraser om institutets nödvändighet och de nuvarande byggnadernas eländighet föreslog Riksdagen att anhålla, att Kongl. Maj:t ville inkomma med ett nytt kostnadsförslag. Men detta förföll på den grund, att Riksdagen helt enkelt sade *nej* till Kongl. Maj:ts förslag och således alldeles icke förband sig att taga frågan under ny behandling. Att nu anföra såsom skäl till bifall, det Riksdagen då skulle hafva begärt ett nytt kostnadsförslag af Kongl. Maj:t, ett sådant skäl anser jag alls icke ega någon giltighet; ty Riksdagen afslog helt enkelt Kongl. Maj:ts proposition. Hvad vidare den siste talaren anförde, att jag skulle sagt, det Riksdagen borde uppskjuta att bygga, emedan tomterna ständigt stege i värde, så yttrade jag mig icke så, utan sade endast, att ett uppskof med saken ej skulle medföra någon förlust, utan snarare tvärtom, emedan kostnaden att bygga skulle förminskas derigenom att tomternas värde fortfarande ökades. Mitt egentliga skäl för afslag var icke detta, utan det att det icke finnes ett tillräckligt antal elever, för att man skulle uppföra så stora byggnader, som här blifvit i fråga satt.

Grefve Mörner, Carl Göran: Denna fråga tyckes verkligen höra bland dem, som det aldrig lyckas att föra ett steg närmare till sin lösning; och äfven denna gång synes man fortfarande vilja lemna den i samma outhärliga skick, som den nu befunnit sig i under en följd af år. Man har alltid invändningar att göra; då det talas om att bygga, då skall man vänta tills man erhållit flere elever; då det talas om att föröka elevernes antal, då går det naturligtvis icke för sig, emedan man icke har tjenliga byggnader. Det är en beständig kretsgång, ur hvilken man icke på några villkor tyckes vilja komma ut. Hvad nu angår det framlagda förslaget att försälja institutets nuvarande egendomar, så fruktar jag, att, om man försummar de konjunkturen, som för närvarande erbjuda sig till en sådan försäljning, så kunde lätteligen inträffa just motsatsen af hvad man här velat förespegla Kammaren, eller att man, i stället för att få dem ännu högre betalda än nu är möjligt, kunde komma att slumpa bort dem för ett ganska obetydligt pris. Sådana omkastningar i prisförhållandena har man sett förut. Vi minnas väl alla förra gången, då det var ondt om boningar och det till följd deraf uppstod en stor

ifver att bygga, huru betydligt hus och tomter stego i värde, och man sålde med stor fördel. Sedermera hafva vi genomlevvat en tid, då det varit nästan omöjligt att sälja ett hus. Nu hafva vi åter kommit till den punkten, att husen betalas ganska högt; men konjunkturerna kunna nog snart igen förändra sig, och det förr än man anar, om man betänker den mängd af byggnadsföretag, som nu samtidigt sättas i verket. Som förhållandena i närvarande stund äro, tror jag, att man, utan att taga så synnerligen miste, skulle kunna lägga till 50 procent på det värde, hvortill man nu uppskattar de i fråga varande tomterna, om man ville dela in dem i lämpliga stycken och sälja dessa hvar för sig, de hafva, såsom vi veta, ett särdeles fördelaktigt läge, och tomter i den trakten betalas till ganska höga pris. Jag tror således, att det är allt skäl att icke försumma det tillfälle till en fördelaktig försäljning, som de nuvarande konjunkturerna erbjuda, och hvarigenom den nu föreliggande frågan ändtligen kunde bringas till en lösning. Det kan väl icke vara alldeles likgiltigt för den svenska representationen, att en så, jag vill icke säga, ruskig inrättning, som dessa byggnader för närvarande äro, skall ligga vid en af stadens vackraste promenader för att bjuda utländingar och andra att komma att se med hvilket oförstånd vi sköta statens egendomar. Jag får anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i förevarande ämne.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 82:dra punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 20 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan uti ifrågavarande punkt och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga framställning.

Om röstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—38.

Nej—54.

83:dje punkten.

Friherre von Essen: Såsom af betänkanDET synes, är jag den enda af Utskottets ledamöter från denna Kammare, som blifvit antecknad såsom reservant mot Utskottets förslag i denna punkt. Det föreföll mig dock i Utskottet, som om äfven flera af Kammarens ledamöter tillhörde minoriteten, ehuru de icke blifvit såsom reservanter antecknade; emellertid står jag här ensam och vill därför med några ord bemöta Utskottets förslag, äfven om jag derigenom skulle löpa fara att åter blifva beskylld för att handla endast under inflytelse af ett ortintresse.

Om nu veterinärinrättningen i Skara icke skall blifva något fullständigt veterinärinstitut, och dertill lärer väl efter den votering som i förmiddags här egde rum, icke finnas någon utsigt, så äro väl ändock alla ense derom, att inrättningen skall bibehållas såsom en anstalt för hofbeslagningslära, åtminstone så länge den Hernqvistska donationen kvarstår orubbad, och att den, såsom sådan, skall blifva af särdeles stor nytta, icke blott för den närmaste trakten, utan äfven för hela landet, torde vara obestriddigt. För att en sådan verksamhet skulle vid inrättningen kunna utöfvas, är det dock nödvändigt, att en ny smedja uppföres i stället för den gamla, som, på sätt redan vid föregående riksdag uppgafs, är alldeles otillräcklig och derjemte olämplig, såsom uppförd af trä. Härtill har Skaraborgs läns hushållningssällskap redan 1871 anslagit 2,000 R:dr, så att, då byggnaden blifvit beräknad att kosta 10,000 R:dr, det belopp, som från statens sida dertill erfordras, skulle uppgå till 8,000 R:dr. Till detta belopp skulle dock ytterligare komma 2,000 R:dr för inredning af den gamla smedjan till ett anatomiskt museum, anskaffande af undervisningsmateriel m. m., så att hela det begärda anslaget uppginge till 10,000 R:dr, och den summan att utgå för en gång kan väl icke anses för stor i förhållande till det gagn, som dermed skulle åstadkommas. Jag tillåter mig att anhålla om afslag å Utskottets hemställen och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice Talmannen: Jag finnes visserligen icke antecknad såsom reservant i denna punkt, men jag får dock tillkännagifva, att jag ansett och fortfarande anser, att Kongl. Maj:ts proposition i denna del bör beviljas. Jag är nemligen helt och hållet af den mening, hvarom man vid förra riksdagen tycktes vara temligen ense, eller att endast ett större, fullständigt veterinärinstitut bör i landet finnas, och detta i Stockholm, men att i Skara en lägre veterinäranstalt bör anordnas, hufvudsakligen afsedd för att meddela undervisning i hofbeslagning. Vid sådant förhållande, och då behovet af en ny smedja i Skara är onekligt, faller det sig temligen klart, att jag kommer att med min röst bidraga till det för sådant ändamål begärda anslagets beviljande, och jag får således anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hasselrot: Sedan Kammaren genom dess nyss fattade beslut anslagit 597,770 kronor för byggnader vid veterinärinstitutet i

Stockholm, der under nästlidna år endast vårdats 13 nötkreatur, synes mig billigheten fordra, att man nu beviljar det begärda anslaget af 10,000 kronor åt veterinärinrättningen i Skara, som under samma tid lemnat vård åt 103 sådana djur.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Om det verkligen förhölle sig så, som en föregående talare yttrat, att det vore afgjort att i Skara skulle finnas en hofbeslagareskola, men icke någon annan anstalt af veterinär beskaffenhet, då skulle jag vara den förste att lemna min röst åt Kongl. Maj:ts förslag. Men då så icke är förhållandet, utan veterinärinrättningens i Skara ställning är temligen oklar och obestämd, tror jag icke det är skäl att nu på denna inrättning offra några anslag; dertill kan vara tid nog, då den undervisning, som skall vid inrättningen meddelas, blifvit till sin beskaffenhet närmare bestämd. På dessa skäl vågar jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Den anslagsfråga, som nu är å bane, synes mig vara alldeles fristående från den förut af Kammaren behandlade frågan om utvidgning af veterinärinrättningen i Skara, och jag tror således, att det icke skulle stå i någon strid med det beslut, Kammaren fattat i sistberörda fråga, om det här begärda anslaget af Kammaren beviljades. Behovvet af den ifrågavarande nybyggnaden är fullt ådagalagdt, och om, såsom det väl är meningen, anstalten skall under någon form bibehållas, bör man väl icke undandraga sig att bevilja den så mycket, som är oundgängligen nödigt, för att undervisningen, den må blifva af hvad slag som helst, skall kunna upprätthållas. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Grefve *Beck-Friis* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som bifaller 83:dje punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 20 a röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammarern Utskottets hemställan i denna punkt och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—22.
Nej—61.

84:de—105:te punkterna.

Biföllos.

106:te punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Jag har begärt ordet, icke för att söka någon ändring i Stats-Utskottets förslag, utan endast för att erkänna och beklaga den försummelse, hvartill jag gjort mig skyldig, då jag icke, medan tid ännu var, hos Riksdagen väckt förslag om beviljande åt Docenten Theorell af ett sådant anslag, som det hvarom de särskilda auktoriteterna hos Kongl. Maj:t gjort framställning. Det är bekant, att Theorell är i sin riktning kanske det största snille, Sverige har frambragt. Hade han varit född i gamla testamentets tid, hade han säkerligen blifvit ansedd såsom profet, och hade han lefvat i medeltiden, är det lika sannolikt, att han blifvit bränd för trolldom. Hans uppfinningar äro understundom af den beskaffenhet, att man häpnar öfver huru långt det menskliga snillet kan gå, och särskildt är detta fallet med hans registreringsapparat, som vunnit ett stort erkännande äfven i utlandet och der gjort hans namn kändt af alla vetenskapsmän. Att Kongl. Maj:t under sådana omständigheter icke funnit anledning att uppmuntra Theorell vidare än med ett tillfälligt anslag endast för nästa år, måste haft några skäl, som äro för mig alldeles okända. Såsom bekant, hade Vetenskaps-akademien hemställt om ett årligt anslag åt Theorell af 2,500 kronor, in-till dess han komme i åtnjutande af lön på stat till motsvarande eller högre belopp, och denna framställning hade också af de auktoriteter, som i öfrigt yttrat sig, blifvit förordad. Att emellertid nu, då ingen motion i ämnet blifvit väckt, åstadkomma någon ändring till Theorells förmån, är icke möjligt, och Stats-Utskottet har gått så långt det kunnat, då det tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag har således yttrat detta endast för att erkänna min egen försummelse och för att uttala den förhoppning, att under ett kommande år ett anslag, mera lämpadt efter Theorells förtjenst, måtte blifva honom tillerkändt.

Herr Bergstedt: Jag ber att få instämma i hvad den föregående talaren yttrat. Äfven på mig gjorde det ett nedslående intryck att finna att det afseende icke blifvit mera fäst vid auktoriteternas framställningar till Theorells förmån, som dessa otvifvelaktigt förtjenat. Jag har haft nöjet att se några af Theorells apparater, och

de äro verkligen så storartade och så väl utförda, att de, om Theorell lefvat i medeltiden, säkert skulle, såsom den siste talaren erinrade, beredt honom den äran att blifva bränd, likasom det är helt visst, att han i ett annat land än Sverige, med större resurser och vidsträcktare sympatier för sådana uppfinningar, skulle för dem skördat en storartad nationalbelöning. Lyckligtvis är Theorell ännu ung, och vi skola hoppas, att detta endast är det första steget att från statens sida bereda honom det erkännande, hvaraf han är så väl förtjent, och att hvad, som blifvit sagdt här i afton, icke yttrats förgäfvets, utan skall medverka att vid nästa riksdag förskaffa Theorell ett permanent anslag. Då ingen motion i ämnet blifvit väckt, nödgas jag biträda Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Friherre Alströmer: Då det belopp, som Kongl. Maj:t för Theorell begärt och Stats-Utskottet tillstyrkt, är alldeles samma belopp, som det, hvarom framställning blifvit hos Kongl. Maj:t gjord, och enda skilnaden mellan denna framställning och Kongl. Maj:ts förslag ligger deruti, att Kongl. Maj:t ansett det begärda anslaget tills vidare endast böra för ett år beviljas, så tror jag, att man gerna kan åtnöjas med detta förslag; ty det lärer väl vara antagligt, att samma framställning förekommer nästa år, och att Riksdagen då, såsom nu, beviljar det begärda anslaget. Det synes mig således icke vara af så särdeles stor betydelse, att icke anslaget nu blifvit begärdt på ordinarie stat, hvilket ju i allt fall kan ske en annan gång.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

107:de och 108:de punkterna.

Biföllos.

Anmäldes och bordlades Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7, i anledning af väckt förslag om underdånig hemställan till Kongl. Maj:t angående åstadkommande af permanenta skiljedomstolar för biläggande af internationela tvistefrågor.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att de i dag för första gången bordlagda ärenden skulle uppföras främst bland målen å föredragningslistan till nästa sammanträde; hvilket bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.